

16
1.
2.
3
4.
5.
7.
8.
9

1664

1. Bardili, Musckhardus: De institutionibus et substitutionibus.
2. Bardili, Musckhardus: De legatis.
3. Bardili, Musckhardus: De tutela et cura constituta, dissolvendaque.
4. Bardili, Musckhardus: De effectu testamenti in forum.
5. Bardili, Musckhardus: De modis, quibus testamenta in firmantur.
6. Bardili, Musckhardus: De codicillis et clausula codicillari.
7. Lanterbach, Wolfgang Adamus: Exercitatio XX ad Lib. I. Dig.
8. Lanterbach, Wolfgang Adamus: Exercitatio XVIII ad Lib. III. Dig.
9. Lanterbach, Wolfgang Adamus: Exercitatio XV ad Lib. IV. Dig. tit. II et seqq.

1664.

9. Lanterbach, Wolfgang Adamus: Sacrosalios XV ad lib V
Diz. tit. 2 et seq.
10. Lanterbach, Wolfgang Adamus: Sacrosalios XIX ad lib IX
Diz.
11. Lanterbach, Wolfgang Adamus: De iurejurando in h. tenore
12. Lanterbach, Wolfgang Adamus: De iuramentis
13. Lanterbach, Wolfgang Adamus: Sacrosalios XIV ad lib V
Diz. tit. I.
14. Lanterbach, Wolfgang Adamus: Sacrosalios XVI ad lib II
Diz. tit. 1. et seq.
15. Lanterbach, Wolfgang Adamus: Sacrosalios XVII ad lib III. Diz.
16. Mauritius, Ericus: De demeritatione sagarum
iisque, quae ad eam recte intelligendam faciunt.
17. Mauritius, Ericus: Positionum controversarum in
iure feudali et materia de rebus, quae in feudum
dari possunt, de promissarum de eas

1664.

18tes Maurilius, Isaac: De imperii necessitate
2. Ampt. 1691. - 1746

1665

1. Bardili, Burkhardus: De auctoritate tutorum.
Rec. 1743.

2. Bardili, Burkhardus: De falso procuratore
Rec. 1743.

3. Bardili, Burkhardus: Quæstulio XI: De
fideicommissis.

4. Bardili, Burkhardus: Quæstulio IX: De ademptione
legatorum et lege Falcidia

5. Bardili, Burkhardus: Quæstulio I: De conditione
instans et similis exceptionibus, tam heredis
inhibitioni, quam legatis oppositis.

6. Bardili, Burkhardus: Tenori operis nuntiatio.

7. Lauterbach, Welfgus Blaurus: De singulari affinitate
jure.

1665.

8. Lanterbach, Wolfgang Adamus: Praeceptulis XXIII. et lib XXII
lib II et III.
9. Lanterbach, Wolfgang Adamus: Praeceptulis XXI et
lib XI sig.
10. Lanterbach, Wolfgang Adamus: Praeceptulis XXII et
lib XII sig. lit. I.
11. Maurilius, Ericus: Positionum controversarum ex jure
feudali et materia de renovatione feudi, et laudantibus
de promptuariis decas.
12. Maurilius, Ericus: Positionum controversarum
ex jure feudali, et materia de jure vasalli in feudo
imprimis sub inspektione et resolutione decas.
13. Maurilius, Ericus: Positionum controversarum ex jure
feudali et materia de jure domini in feudo,
ac reverentia imprimis vasalli et servitibus feudali-
bus, de promptuariis decas.

1665

14. Mauritius, Ericus: Positionum controversarum,
ex jure feudali et materia de iudice, iudicio et
actionibus feudaliibus de promptarum decas.

15. Mauritius, Ericus: Positionum controversarum, ex
jure feudali et materia de successione feudi de
promptarum, decas.

16. Mauritius, Ericus: Positionum controversarum, ex jure
feudali et materia de expectatōe et simultanea investitura
de promptarum decas

1. Bardili, Burkhardus: Exercitatio XIII: De successione
legitima

2. Bardili, Burkhardus: Exercitatio XV de donationibus

3. Bardili, Burkhardus: Conclusionum theoretico-prac-
ticarum exercitatio XIV Exercitatio XII.

4. Bardili, Burkhardus: De bonorum possessionibus
et collationibus.

5. Frommann, Joh. Anders: De donacione alienatione

jurium, haeredita legatis, h. e. acquisitione, quae fit.
sine possessionis, aut quasi, translatione, apprehen-
sione.

6. Procius, Johannes: Fundus juris publici Hungariae

7. Lanterbach, Wolfgang Adam: De singulari affinitate jure

8. Lanterbach, Wolfgang Adam: Exercitatio XXV ad lib

XIII. pag.

9. Lanterbach, Wolfgang Adam: Exercitatio XXIV ad lib. XX

pag. tit. IV et seqq.

10. Lanterbach, Wolfgang Adam: De pace conventionali.

11. Lanterbach, Wolfgang Adam: Exercitatio XXVI et lib. XIV

pag.

fit.

ken.

ial

ure

b

Xy

ali.

lib. XIV

1000

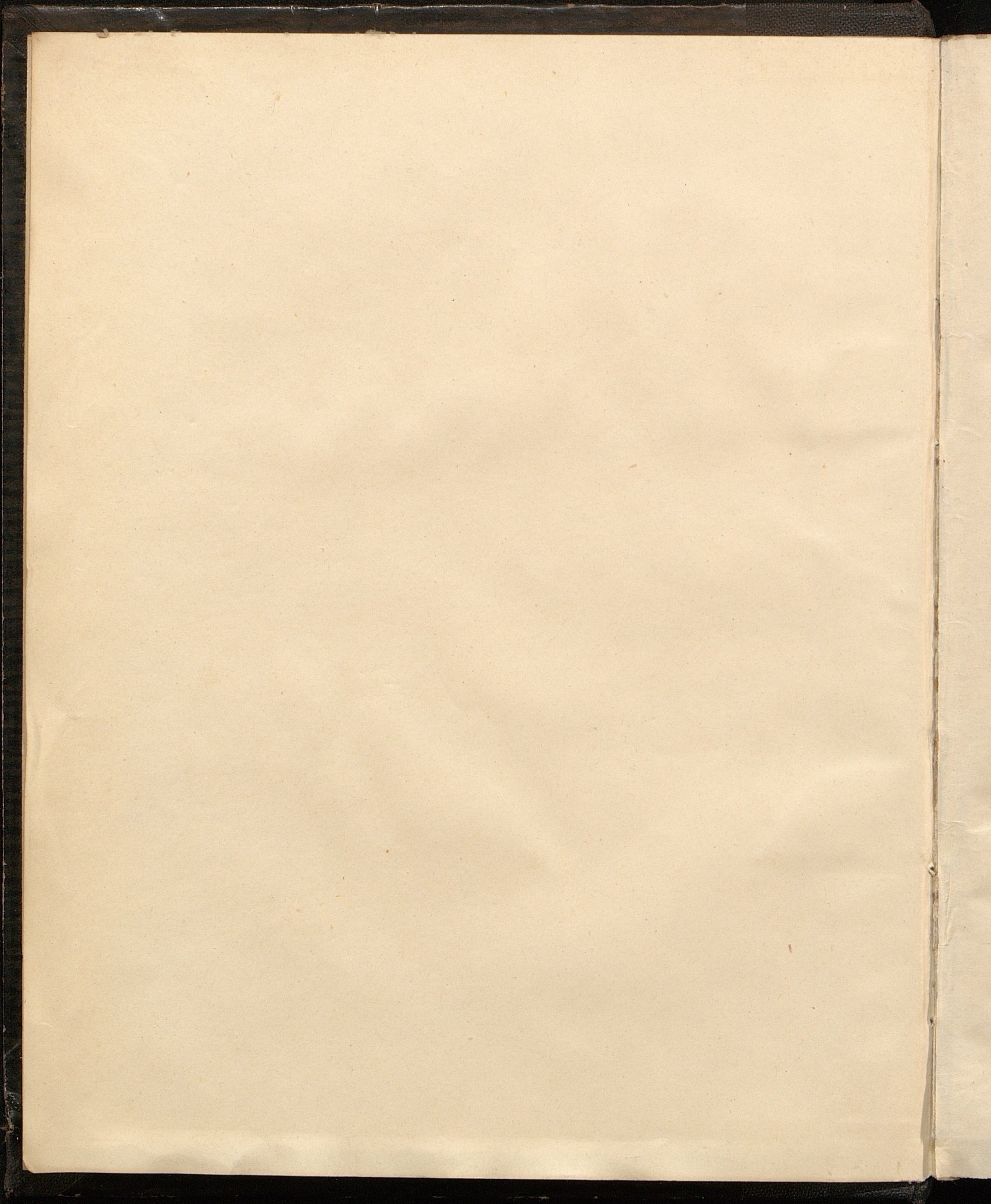
[Faint, illegible handwritten text, likely bleed-through from the reverse side of the page.]

Concludicam Theoretico-
Practicam

Exercitio IV.

INSTITUTIONIBUS ET
EXERCITIIS

Th. 1. & 6. Lib. XIII. ff.

PRÆSIDI

FRANCISCO JARDILL,

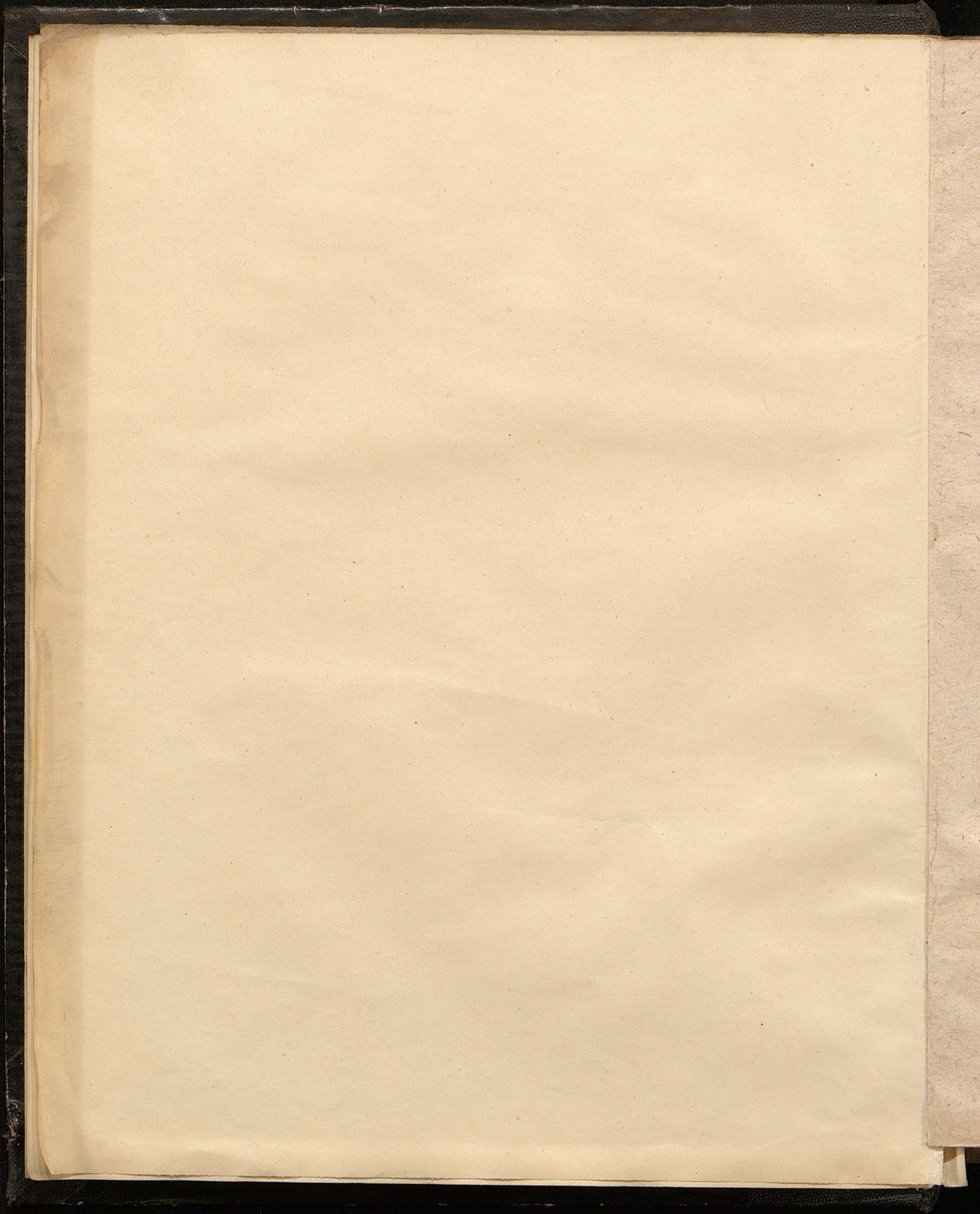
Loco Praesidis

CHRISTIANUS THOMAS

THOMAS

I.
Q. B. V. D, T. O. M.
DISSERTATIONEM
JURIS PUBLICI,
De
IMPERII RE-
CESSIBUS,

von
Reichs = Abschieden / 161

Publicè disputandam proponit

Titel Bernhard Lib. Baro von Stein.

PRÆSIDE

ERICO MAURITIO, U. J. D.
& Prof. Publ.

In Auditorio Jctorum

Add. Maji,

Horis matutin.

Recusa JENÆ

GEORGII HEINRICI MÜLLERI,
ANNO M DC XCI,

2.

Faint, illegible text, possibly bleed-through from the reverse side of the page.

PRÆFATIO.

Um animum induxissem, ante dis-
 ccessum ex Academia hac, de Materia
 quadam Juris Publici cum Commilito-
 nibus publicè differere, commodum in-
 mentem venit, in Imperio nostro, in pri-
 mis fas esse, quid sint, qui vulgò vocan-
 tur Recessus, nostris Reichs-Abschied/ rectè comper-
 tum habere. Si enim in Republica præcipua Practi-
 cæ Philosophiæ illa est consideratio, quæ circa Jura
 Majestatis versatur, inter quæ eminet illa, quæ est
 circa leges potestas; facile patet non leve esse operæ
 prætium de his, utpote, quæ cum Legibus in Comi-
 tiis latis idem sunt, disquirere. Quamvis autem,
 non nisi pauca hujus materiæ attingant singuli Juris
 Publici Scriptores, non tamen quenquam temerè id
 in argumentum trahere posse autumo, quasi quid-
 quam ideò decedat dignitati ejus, quod addere poti-
 us aliquid videtur, rectè rem Perpendentium Judicio.
 A vobis autem Lectores benevoli, tanto promptiorem
 mihi promitto veniam, si non omnia ubique acu-
 tetigisse in re minus hæctenus explicata visus fuero.

THESIS I.

Germanos antiquissimis temporibus, cum Gal-
 liæ, Britannæ, Hispaniæ, ac Illyrici primis habitato-
 ribus, originem, gentem, linguam celticam, Græcis
 A

*Prisii Germani
 per alia con-
 sidera de re
 ta in Conditis
 suis*

ita appellatam, communia habuisse, post eruditionem Philippi Cluveri operam, in Germaniæ Antiquæ descriptione *lib. 1. cap. 5. seqq. nonnullis*, nemo temerè dubitat. At communes, quamvis unì, tot tamen amplissima spatia divisæ genti, Conventus, vel Comitiorum Decreta, nemo antiquorum tribuit. Inde Celtæ diversis paulatim nominibus distingui cœpere, ac inter eos, quos recentiori, ac paulo ante Taciti ætatem nato nomine, Germanos dicimus, multis seculis ante, (observante eodem Cluverio) Theutisci appellati sunt. Suos illis deinceps, à reliquis diversas, ut ditio- nes, ita linguam, Principes, Respublicas fuisse, satis consensu autorum liquet. Nec vel sic tamen omnes Germani unius Imperii vinculo conjuncti vixere, divisi enim & ipsi iterum, in populos plurimos, Tacito ex antiquis, ex recentioribus Cluverio exactè commemoratos, tot ferè Respublicas, quod populos diversos habuere. Singulis sui quidam conventus, Concilia appellat Tacitus, *libro de Moribus Germanorum*, fuere. Nec ea unius generis. *De minoribus, inquit, rebus, principes consultant, de majoribus omnes, ita tamen, ut ea quoque, quorum penes plebem arbitrium est, apud Principes prætrahantur.* Ita enim legimus ex Hugonis Grotii correctione, ubi vulgati libri habent pertractentur, quod sensum congruum non exprimit. Univerforum ergò aliqua fuerunt; totius populi, principum & Seniorum reliqua. Non est verò dubium, excepisse hos conventus, Decreta quædam, consensu illorum, qui partem eorum faciebant, probata, quæ hodiè ex mutua illa conventionem, Recessus, barbaro vocabulo appellamus. Quin commemorat etiam Tacitus, quid in illis ageretur, ac definiretur. Inter plura alia, quæ ibi legi possunt; *Eliguntur, ait, in iisdem conciliis & Principes, qui jura per pagos vicosa, reddant.* Sed particularia illa gentis alicujus inter Germanos, non Germanorum omnium conventus & Comitiorum Decreta fuisse, satis patet. Ut inde, quidem ad Originem vel comitiorum nostrorum universalium, vel Recessuum Imperii concludere, vix integrum sit.

II. Mel.

II. Melchior Goldastus Haimensfeldius in prefatione, quam præmisit tomo tertio Imperatorum, Augustorum, Cæsarium ac Regum S. Imperii Romano Theutonici Recessuum, Constitutionum, &c. ad Jacobum Angliæ Regem, agnoscit quidem Germanicas gentes sub nullo certo, aut publico Imperio, in nationes divisas, quasque suis moribus & consuetudinibus, sua libertate, sub Regum (ut vocat) singulorum ditione vixisse. Cæterum belli tempestate ingruente, aut necessitate aliqua exigente, cunctos Reges atque Principes de Republica deliberaturos indictis Comitibus concurrere solitos in commune consulentes, quid opus factum foret, ac ibi, communibus Regum ac populorum suffragiis, Imperatorem creari solitum, autumat. Ita à Germanis & Gallis, tempore Julii Cæsaris, Ariovistum electum Imperatorem contra Romanos, ita Augusti ævo, Harminio Cheruscorum Regi imperium collatum, atque ita Alaricum, Redagusum, Gothos, Godesilum Vandalorum Attilam Hunnorum Reges communi in Comitibus Generalibus Germanorum, sæpe etiam accedentium aliorum populorum consensu electos, ac cum summa potestate rei militari præfectos, fuisse. Sed fallitur vir doctus, & quod à Germanis omnibus electos putat Duces, qui nonnullarum solum nationum consensu principes ipsorum erant: & quod in Comitibus universalibus factum putat, quod in particularibus solum illarum nationum, vel nonnullarum, Imperio, aut fœdere junctarum, conventibus. Quod si probasset etiam, convenisse illo rerum statu ex Germaniæ populis omnibus, ad hos conventus, selectos, id non ex vi communis Imperii, aut necessitatis alicujus factum; sed arbitrii & libertatis meræ fuisset, ac fœderatorum conventus aliquis potius, quàm Imperii unius comitia, ac quæ concludere placuisset, fœdus vicinarum & lingua communi junctarum nationum unius gentis, non recessus Imperii, jure meritoque appellari potuissent.

*Ref. Goldast
sententia
versali
Germ. p. 101
in Conciliis
condita.*

III. Cæterum, Francis deinceps paulatim inter Germanicas gentes, caput præ reliquis efferentibus, propius non

*et Francis quo-
dammodo felix
de Recessuum
Angerit origines*

A 2

nihil

nihil perveniri posse videtur ad conventus, qui speciem Comitiorum universalium referunt, adeoque quod inde consequens, originem Recessuum Imperii Germanici. Infederant illi jam pridem, ac florentibus adhuc Romanorum rebus, eximiam Germaniæ parte, quæ hodieque Franconiæ nomine venit, à Bojohemo usque cis Thuringorum saltum, in Saxoniam usq; inferiorem patentem: quibus deinceps etiam accessione Chamavorum, Bruclatorum, & Ampsivariorum, addidi incolæ provinciarum à Ducatu Bergensi in Würtembergensem usq; tum victis Alemandis Svevia, Helvetia, Bavaria, ac superatis Hermenfrido Thuringiæ ac deinceps Ratbodo Frisiæ Rege, Thuringia quoque & Frisia accessit. Sed & quæ Burgundiones & Gothi in Gallia occuparant, iis mox paruerunt. Cum ergò unius Imperio hæc ditiones omnes continerentur, ac unam adeò civitatem, vel Rempublicam constituerent non dubium, nationes, quæ eo continebantur, Germanicas, publicos etiam ex more gentis habuisse conventus. Quin imò disertè id factum ait, & modum etiam qualem acceperat Adelhardi Caroli Magni agnati & Consiliarii libello de ordine palatii describit hinc. Marus Archi-Episcopus Rhemensis ad Franciæ Episcopos, Epist. 3. cap. 29. *Consuetudo, (scribit) tunc temporis trita erat, ut non sepius, sed bis in anno placita duo tenerentur. Unum quando ordinabatur status totius Regni ad anni vertentis spatium: quod ordinatum, nullus eventus rerum, nisi summa necessitas, quæ similiter toti Regno incumberebat, mutabat. In quo placito generalitas universaliorum Majorum, tam Clericorum, quam Laicorum conveniebat. Seniores propter consilium ordinandum: Minores propter idem consilium suscipiendum & interdum pariter tractandum, & non ex potestate, sed ex proprio mentis intellectu vel sententia confirmandum.* Sigebertus Gemblacensis Monachus, qui seculo 12. vixit, jam ad annum 662. Chronici, adeo observatum etiam statum Comitiorum, hujusmodi tempus monet, ut cum reliqua (ut ipse putat,) deficerent à veterum institutis in regno Francico hoc daret tamen. *Abhinc, ait, Francorum Regibus à solita fortitudine*

82 (5.) 20

Scientia degenerantibus, Regni potentia disponebatur per Majores Domus, Regibus solo nomine regnantibus, quibus moris erat principiari quidem secundum genus, & nihil agere vel disponere, quam irrationabiliter, edere & bibere domique morari, & Ka'endis Maji praesidere coram tota gente, & salutare & salutari obsequia & dona accipere & rependere, & sic secum usque ad alium Majum permanere. Confer observata in eam rem a viris longè doctis-
 mis & harum rerum peritissimis, Hermanno Conringio *dissert. de Germanici Imperii Civibus*, & Lehmanno in *Spirensi Chronico l. 2. c. 37.* Sequuntur autem Comitum necessarii Decreta Comitiorum. Extant eorum quaedam in Bibliotheca Cardinalis Mazarini Manuscripta. Sed & illorum nonnulla illius ætatis exhibet Goldastus tom. 3. collectionis constitut. *Imperialium* ubi p. 117. legitur, *Recessus sive capitulare Comitiorum Ratisponensium à Carolomanno primo Francorum Principe regnate Childerico II. celebratorum*, ut habet inscriptio: cujus tamen fidem minimè præstamus, imprimis cum Cardinalem Cusanum Decretum hoc tribuere Carolo Magno sciamus, & non statuum omnium, sed Episcoporum saltem nonnullorum in iis sit mentio. Exhibet insuper *Decretum Comitiorum Liffinensium*, eodem Carolomanno rerum potente, & *Recessus sive Capitulare Comitiorum Metensium à Pipino Francorum Rege anno 755. celebratorum.*

IV Neque tamen vel hæc Comitum universæ Germaniæ Comitum, neque Decreta eorum Recessus Imperii Germanici universi dici posse existimamus, quod illa quidem ætate Saxones, ac qui eo nomine continebantur Ostphali, Westphali & Angrivarii ac Pannonia superior Francico nondum cessissent Imperio. *Saxonia autem non modica est Germania pars, & ad eam, quæ Francis incolitur latitudine dupla putatur, cum longitudine possit esse consimilis*, ut ipse Eginhardus Cancellarius Caroli Magni Imper. in vita ejus memoriæ prodidit. Partis ergo Germanorum Decreta hæc erant non Universales Recessus Imperii totius Germanici. At Saxonibus, & Pannonia, ac quicquid restabat Germanici nominis, felicibus armis Caroli Magni in unum corpus Francici Imperii collectis, sub uno jam Imperatore

*Francorum decreta
 in. dissimilia
 recessibus.*

ratore Rege & Germania vivere cepit. Eginhardus, non ante defuisse à cruentissimo bellocum Francis Saxones commemorat, quam propositâ à Rege conditione inter alia, *ut Francis adunati unus cum eis populus efficerentur.* Autor Anonymus, qui carmine descripsit Caroli Magni tempora, ad annum 803.

permissi legibus uti

Saxones patriis & libertatis honore.

Hoc sunt postremo sociati fœdere Francis,

Ut gens & populus fieret concorditer unus.

*Quando ceperint
Recessus Imperii
universales.*

V. Ex hoc ergò tempore Germanorum universales Conventus, ostendit vetus Historia. At cum non Germaniæ solùm, sed & Galliæ & Italiæ Regna Francici juris tum essent, non Germaniæ solùm, sed trium horum Regnorum hos Conventus fuisse liquet, ac quod inde consequitur etiam Recessus non solius Germaniæ, quod rectè observat diligentissimus Goldastus Præf. in tom. tertium, qui Generalia Comiticia omnium horum Regnorum conventus, Particularia, unius Regni membrorum conventus indigitat. *Particularia, verba ipsius sunt, Comiticia, quæ nostris moribus sola nunc obtinent, singulorum fuere privatim Regnorum.* Addit deinceps ea, de quibus in Generalibus Conventibus communi consensu convenerat, Latine, Germanicè, ac Gallicè promulgari, consueti fuisse moris, ac appellata esse Capitula; Illa verò, quæ singulorum Regnorum essent, Decreta, Denunciationes dictas; non modò, quod ea populo denunciarentur, verùm etiam, quod Rex vicinis sociis, & Amicis Regibus, ut in Regnis quoque suis publicarentur, auctoritateque sua confirmarent, denunciarit, qui mos inter Germaniæ imprimis & Galliæ Reges admodum solennis ipsi fuisse dicitur. Quod tamen, unde acceperit, nobis non constat, ac suo ideò illa loco relinquimus. Recessus hujusmodi Caroli Magni exhibet plures Goldastus tom. in primis tertio

tertio à pag. 120. usque ad 159. quos omnes genuinos tamen esse, vix quisquam erudito lectori persvaserit. Atque hic jam primum universa Germania, & ex omnibus ejus Provinciis aliqui, Comitibus publicis interfuere, & primum illa universa pro legibus habuit, totius Imperii Germanici Comitiorum Decreta. Primaque haud dubiè est illa Recessuum Origo. Sive enim communes illis cum Longobardis & Francis aliquis hoc nomine appellare velit, sive particulares, Denunciationes dictas Goldasto, hanc ætatem habent. Variè deinceps se res habuit, dum Ludovici Germanici ætate soli Germani non intermixtis aliis populis sua Comitibus, suos peculiaris Imperii Recessus, dein conjuncti cum Lotharingæ Regno, communes cum illius incolis habuere, separatas tamen à rationibus Gallorum, quod postremum saltem post millesimum annum obtinuisse, agnoscit etiam Goldastus in *præfat. ad Sereniss. Britannia Regem, ad totum 3tium.*

VI. Decreta hæc Comitiorum, Recessus, vulgato, sed *definitio Recessuum* barbaro vocabulo dicta, ut rectè post Goldastum in *Replica pro Imperio c. 10. p. 104.* monet Limnæus. *tom. 4. Juris publici ad n. 194.* Germanis *Reichs-Abschied* definit Daniel Otto *Dissertationis Juridico Politicæ de Jure publico Imperii Romani cap. 12. ex Borrio: quod sint communes, Reipublicæ, seu Imperatoris & statuum sponsiones, ad ipsam administrationem spectantes.* Ad eundem ferè modum Brautlach in *Epitome Jurisprudentiæ publicæ universæ lib. 1. cap. 1. n. 20.* *Sunt, ait, communes Reipublicæ seu Imperatoris & statuum sponsiones, ad ipsam Imperii administrationem & gubernationem ab Imperatoribus, & Imperii statibus variis in Comitibus sancitæ.* Cujus verba sua fecit etiam Besoldus thesauro *Præctico* voce *Reichs-Abschied* / & Adamus Riccius, *Jctus Regiomontanæ Academiæ primarius Professor* in tractatu *de librorum Juris Romani quantitate & qualitate pag. 256.* Cæterum ut per sponsionem statuum mutuam constituentur Recessus, non tamen ipsa sponsio, sed quod ex sponsione nascitur Recessus fuerit. Sed ex aliis causis definitionem hanc improbant, tum Gothofredus *Fibigius Electorum Juris publici Semidecade*

10.

ae (8.) 20

midecade 8. quest. 2. num. 19. & seqq. eumque sequutus Magnificus Dominus Johann. Helvicus Schützius, Cæsareæ Majestatis Consiliarius & supremi Imperii Judiciæ Assessor in Collegio Juris publici manuscripto tit. 1. in Expositione positionis 23. Quare Fibigius describit Recessus, quod sint leges, de iis, quæ ad Reipublicæ administrationem spectant, negotiis, Cæsaris statuumque consensu constituta, & ab Imperatore solo promulgata; In qua duo præcipuè nobis minimè se probant 1. quod ad ea negotia, quæ ad administrationem Reipublicæ spectant, Recessus restringat, cum etiam ad constituendam & augendam Rempublicam continere possint quædam, & contineant interdum. 2. promulgationem vel publicationem soli Imperatori adscribat, quod tamen perpetuum & universale non esse pridem monuerunt alii jurispublici Scriptores, & probare contendunt verbis proemii Ordinationis Cameralis de anno 1555. in fine ibi: welche mit Rath/ Zuthun und Vergleich der Chur Fürsten/ Fürsten/ und der Stände/ durch eine sondere Constitution in das heilige Reich publiciret worden. Describi commodius videntur, quod sint leges universales in Comitibus Imperii Germanici, ab iis, qui jus ferendi habent, legitime constitutæ, & promulgatæ. Universales autem leges appellamus, non quod omnes Imperii subditos, omnes Recessus obstringant, cum quædam iis contineantur, quæ concepta, sint in certum personarum genus; sed quod normam omnibus in Imperio viventibus, ejus ordinis præscribant. Unde dicantur Recessus ambiguum est DN Johan. Otto Tabor elegantis sarcasmo hanc quæstionem jocabundum non neminem resolvisse tradit. Racemat. Crim p. 439. quod ab illis multi recedere, nec quisquam iis morem gerere amet. Gothofredus Fibigius Elect. jurispr. semidec. 8. quest. 2. n. 14. quod sint. instar secretorum Imperii Recessus animorum, sive cogitationis recondita Cæsaris statuumque Imperii; vel quod per eas à variis dissensionibus recedatur, appellatas existimat. Dn. Johan. Helvicus Schützius d. l. quod sub ipsum discessum vel Recessum, seu post consultationes & deliberationes finitas

Unde nomen
Recessum

finitas, constituentur atque deinceps discedatur, appellatas judicatur.
 Nobis levioribus operæ videtur in ista inquirere, quàm ut
 multum occupare studiosam alicujus industriam debeant.
 Appellantur alio nomine Imperii Constitutiones. Quod
 vocabulū idem significare cum Recessibus notat Besold *The-
 sauro practico* voce *R. A. Reinking. de Regimine secul. & Ecclesia-
 stico liber. 2. class. 2. c. 5. n. 46. Struv. ad tit. ff. d. Constit. Principum*
lib. 33. Recessus Comitiorum, Reinking. d. l. Ordinatione-
nes Imperii Struvius d. l. Germanicè Reichs = Abschied/
Reichstags = Abschiede post pl. Fibigius in Elect. d. quest. n. 12.
Reichs = Satzungen/ Reinkingh. d. l. Reichs = Ordnungen/
Struvius d. l. Reichstags = Ordnung/ Fibigius d. l. Quam va-
 ria significet Recessus attingere præter rem fuerit, sublata
 jam per definitionem ejus, si qua est, ambiguitate; qui id
 quoque scire expetit, adeat Fibigium dicta quest. 2.

VII. Unde liquet, rectè Bullam Auream inter Imperii
 Recessus referri. Eam enim in Comitiiis Germanicis ab Im-
 peratore & Statibus latam, controversia vacat, ex verbis ult.
 proemii ibi, in solenni Curia nostra Nüremberg, assidentibus, nobis om-
 nibus Principibus Electoribus, Ecclesiasticis & Secularibus, ac aliorum
 Principum, Comitum, Baronum, Procerum, Nobilium, & Civitatum
 multitudine numerosa & c. matura deliberatione prævia. Confer defi-
 nitionem Bullæ auræ DN. Georg. Theodori Dieterici in *Notis*
ad Auream Bullam pag. 3. Atque ita sentire videtur Brautlach,
 in *Epitome lib. 1. c. 1 n. 18.* Ubi *Constitutiones, ait, de Jure & Statu pu-*
blico late potissimum in Aurea Bulla & reliquis novissimis Imperii Re-
cessibus consistunt. Wehnerus in *Præctis observationibus, vo-*
ce Reichstag. p. mihi. 417. in verbis. *Olim ex Aurea Bulla Ca-*
roli quarti patet solos Reges vel Imperatores Decreta Imperii Reichs
Abschiede/ signasse. adde Riccium *Tractat. de librorum Juris Ro-*
mani quantitate & qualitate p. 257. Atque in hanc sententiam
 convenire videntur etiam omnes illi, qui Constitutiones &
 Ordinationes Imperii idem quod Recessus Imperii notare
 volunt, quales Besoldus, Reinkingh. Struvius, alii. Ast
 distinguere eam à Recessibus Imperii videtur vulgaris lo-
 quendi usus, & Scriptoribus juris publici Fibigius qui in-

*Aur. Bulla
 convocata Reges
 & Imperii*

B

terdum

terdum Fundamentales leges, ac Auream Bullam & Capitulationem Recessibus opponit, ut facit *semidec. 4. quest. 4. n. 11. & n. 12. & semidec. 8. qua. 3. n. 19.* A qua sententia vix discedere videtur Lymnæus in *Observationibus ad proœmium Aureæ Bullæ editis, observ. 22. & 23.* ibi enim, & descriptionem Bullæ Aureæ Domini Dieterici rejicit, & in nonnullis cum solis Electoribus Imperatorem negotium communicasse ait. Sed & Lymnæi ista non firmo talo consistunt, & Fibigijs sibi *semidec. 4. quest. 5.* ipse contradicit. Quærit enim ibi, *utrum Constitutiones & LL. Imperii, nimirum Auream Bullam, Pacem Regiosam & profanam, Capitulationem Imperatoriam, Ceterosq; Recessus Imperii abrogare liceat?* Sanè Conscriptores ultimæ Ordinat. Judicii Aulici sub nomine aller Reichs Abschied/ completi etiam Bullam Auream docet. *S. penult. so sollen auch unsere ic.*

*Capitulationes
referuntur ad
Reichs Imper.*

VIII. De Capitulationibus antiquioribus vix aliquis certò affirmaverit, eas propriè pertinere ad Imperii Recessus. At postquam Instrumento pacis Cæsareo Svecico *art. 8. S. Habeantur, &c.* cautum est, quod subjicimus: *In proximis Comitibus emendentur, imprimis anteriorum Conventuum defectus, ac tum quoque de Electione Romanorum Regum certa constantiq; Cæsarea Capitulatione constituenda &c. ex communi statuum consensu agatur & statuatur: & sequentibus duab; Capitulationibus Ferdinandi IV. & Leopoldi Invictissimi Imperatoris, in proœmio & fine Capitulationis, verba illa leguntur: daß wir uns demnach aus freyem gnädigen Willen/ mit denselben unsern lieben Neven/ Oheimen und Chur Fürsten/ vor sich und sammentliche Fürsten und Stände des Heil. Römischen Reichs/ dieser nachfolgenden Articul gnädig und pacis-weise vereiniget/ vertragen und angenommen / verglichen und zugesaget haben / & in fine utriusque art. ult. Solches alles und iedes haben wir Römischer König den gedachten Chur Fürsten vor sich und im Namen des Heil. Römischen Reichs geredet/ versprochen: quæ in reliquis prioribus ubique omissa esse palam est; hodiè siquidem etiam monitorum, quæ ad Capitulationem Ferdinandi IV. & Leopoldi exhibita à Statibus esse*

memi-

re(ii) 20

meminimus, legitimè ratio habita fuerit, eas inter Recessus computare minimè veremur.

IX. Constitutiones pacis Religioſæ & profanæ, ad Recessus ex eadem causa ſpectant, quod & ipſæ in Comitiiſ & Cæſaris ſtatuumque conſenſu promulgatæ in vim legis univerſalis hodiè obſervari debeant. Reichs-Abschied de ann. 1555. § Zu ſolcher vorgezogener Berathſchlagung: Reichs-Abschied de Anno 1557. §. und als der Chur Fürſten & ſeq. R. A. de An. 1559. §. Die weil aber daſſelbige: R. A. de Ann. 1566. §. Und nach dem dann. R. A. de Anno 1582. §. Welche von wegen aller Chur Fürſten. Et R. A. zu Regenspurg de Anno 1594. §. Was dann wir: R. A. zu Regenspurg de Anno 1613. §. So ſeynd wir auch. Quod ipſum etiam in omnibus inde à tempore Ferdinandi I. conſcriptis Capitulationibus cernere eſt, & in noviffima Leopoldi Imperatoris artic. 2. ibi: den Frieden in Religion- und Profan-ſachen/den Lande Frieden, ſampt der Handhabung deſſelben/ wie auf dem zu Augſpurg im Jahr 1555. gehaltenem Reichstag auſgerichtet angenommen/ verabſchiedet und verbessert/ auch in denen darauf erfolgten Reichs-Abschieden wiederholet und confirmirt worden. Et in Inſtrumento Pacis Cæſareo Svecico art. 5. v. 1. ibi: *Transactio Anno 1552. Paſſavii inita, & hanc Anno 1555. ſequuta pax Religionis prout ea anno 1556. Auguſta Vindelicorum, & poſt in di- verſis Sacri Imperii Romani Comitiiſ univerſalibus confirmata fuit, in omnibus ſuis Capitulis unanimi Imperatoris, Electorum, Principum ac Statuum utriuſque Religionis conſenſu initis, & concluſis, rata habeatur, ſanctæque & inviolabiliter obſervatur.* Transactio tamen illa Anni 1552. ante Annum 1555. quo à Statibus omnibus in Comitiiſ probata fuit, Recessus Imperii dici nondum potuit, utpote de qua inter Imperatorum ſolum & Mauritium Electorem convenerit, non etiam ſtatus reliquos, quorum deinceps deliberationes & concluſiones circa negotium hoc excepit Recessus de Anno 1555. Ut rectiffimè, & ex ſententia Imperii Recessuū ac Inſtrumenti Pacis nobis ſcripſiſſe alicubi videatur vir doctus, *Manſiſſe Transactionem paſſavienſem intra terminos pri-*

*Pap. prof. & Re-
ligioſa ad
Receſſ. ſu. con-
ſtituenda.*

vale alienius compositionis inter belligerantes utriusque partes. Quare ea, quae publicum Imperii statum concernebant, ad futura Comititia rejecta sunt. Nec Transactio hac nomen Constitutionis universalis sibi nunquam arrogavit, aut Recessibus Imperii inserta est. Falluntur ergo qui in hac transactione Pacis Religiosa fundamentum querunt: cum illud potius in Recessu Comitiorum Augustanorum Anno 1555. habitorum investigandum sit. Instrumentum pacis Cæsareo-Svecicum, & Cæsareo-Gallicum, & ipsa inter Recessus hodie Jure meritoque referri, docet ultimus Recessus de Anno 1654. cuius partem facit præcipuam, & subscriptio ac approbatio statuum in Comititiis anni illius. Quo eodem jure censentur etiam, articuli Exequendi modus, & Recessus Executionis Norimbergensis. De Ordinatione Camerae, Ordinationibus quæ vocantur Pollicey-Ordnung / Münz Ordnung / des Regiments-Ordnung / & ejus generis aliis res etiam minus dubii habet.

*Adversus Recessum
fmg. in universi-
tates & partium
latet*

X. Distigui possunt in Recessus Comitiorum universalium, & particularium. Universalium Comitiorum illos dicimus, qui concipiuntur in Comititiis generalibus, ad quæ omnes status convocantur. De quibus integro tractatu ferè agit Arumæus, Bertram, Schützius *Disp. ult. tom. 1* Limæus *lib. 9. cap. 1.* & in additionum tomis duobus. Particularia, quæ concipiuntur in Comititiis, ubi non omnes Imperii Status, sed eorum duntaxat aliqui conveniunt, qui vicem tamen omnium sustineant. Tales sunt Recessus, qui continent conclusa in Comititiis Deputatorum Deputations-Tagen / ab sub nomine Abschiede der Deputations-Tagen in Recessibus Imperii leguntur. Cæterum de Comititiis his multa admonere disputationis modus & temporis ratio non permittit. Videatur de iis Recessus Augustanus de Anno 1555. §. so sich dann abhermals: & Decretum Augustanum de anno 159. §. Auf daß dann distals: Recessus Spirensis de anno 1570. §. Und dar it: Art. 5. Instrumenti pacis vers 18. Reichs-Abschied zu Regenspurg / de anno 1654. §. Und dieweil 1c. Speidelius in *Speculo*, Beloldus in *Thesuro practico*, & Wehnerus in *Observ. pract. voce Deputations-Tag* / Lampadius de *Republica Rom. German. cap. 8.*

num. 18. Paurmeisterus de jurisdictione Imperii Germanici lib. 2. n. 115. usque ad 120. Arumæus de Comitibus lib. 1. cap. 2 n. 32. & seqq. Limæus lib. 9. cap. 1. num. 233. & seqq. & ibi tom. 2. addit.

XI. Atque his collatis patet, primam anno 1555. originem debere hos conventus, idè, ut poscente negotiorum variorum mole & gravitate, opem Imperii expeditiorem quam ut Comitiorum universaliū conventus expectari queat, à Cæsare & Ordinibus delecti Deputati, (quorum personalia circa initia erāt, nunc in hæredes successoria sunt officia) evocati Francofurtum regulariter, loco Imperatoris à Moguntino Electore, de his negotiis deliberent, ut postquam convenerunt in unam sententiam, Recessus Deputationis in Imperio publicetur. Causæ ordinariæ esse consueverunt, si graves adèò motus in Imperio oriantur, quibus compescendis vires unius trium vel quinque circulatorum non sufficiant. Consueverunt enim tunc Capitanei hujusmodi Circulorum, si opus esse censeant universorum Circulorum subsidio, cum Legatis & Adjunctis ejus rei Electorem Moguntinum admonere. Aliquando tamen extra ordinem ex Imperii Comitibus negotia quædam eo remittuntur, quod nuperrimè factum docet Recessus Imperii de anno 1654. §. den zweyten Punct unsere Kays. Proposition, in fine & init. §. seqq. Deputati an. 1555. erant, Legatus Cæsareus, sex reliqui præter Bohemiarum Regem Electores, Ferdinandus Austriacus, Melchior Würtzburgensis, Wilhelmus Monasteriensis Episcopi Albertus Bavaricarum Dux; ex prælatis Gerwigius Abbas Weingartensis & Ochsenhusanus; ex Comitum & Baronum Ordine, Fridericus Comes Fürstenbergensis; ex liberis Imperii Civitatibus Colonia & Norimberga. His an. 1559. quo & hæreditarium factum hoc munus est, Dux Juliensis & Landgravius Hassiarum, Anno 1570. Constantiensis Episcopus, Dux Burgundiarum, Julius Brunsvicensis, Johannes Fridricus Pomeraniarum, Duces accessere. Atque nuper anno 1654. ut docet Recessus etiam Princeps Saxo-Altenburgicus, Brandenburgensis lineæ Culmbacensis, Würtembergicus ac Mecklenburgicus unus

ib.

(14.) 20

ex Comitibus Wetteravicis, & Civitates, Aquisgranum, U-
berlinga Argentoratum, & Ratispona additi. Modus tra-
ctandi idem qui in Comitibus universalibus. Paurmeisterus
suo tempore observatum ait, ut universi in duas classes disce-
derent Electorum ac Principum, ac ut in singulis classibus
singuli virium sententiam dicerent. Ut autem aliquid sta-
tuantur, necesse esse convenire secum & cum Legato Im-
peratoris duas hasce classes ibi existimat. At nostrâ ætate
non leviter ea de re disceptatum est, dum Electores distinctio-
nem hanc suæ classis in Comitibus Deputatorum etiam dein-
ceps observare ac separato Collegio agere nituntur, Princi-
pibus hoc impugnantibus, quâ de re vide Limnæum pluri-
ma tractantem *tom. 2. addit. lib. 9. cap. 1. ad num. 239.* & Speideli-
um voce Deputations-Tage in fine. Res nondum composita,
sed in Comitibus alia rejecta est. Interim Decreta Deputatio-
nis Conventus, die Abschiede der Reichs-Deputation, ean-
dem cum aliis Imperii Recessibus autoritatem habent: *Re-
cess. Imperii de An. 1594. §. was und so viel aber dieselbige seyn/
Arumæus de Comitibus cap. 2. n. 33. Limnæus de jure publico lib. 9.
cap. 1. n. 239.*

*Recessus Visita-
tionum*

XII. Locus quoque inter Imperii Recessus est Reces-
sus Visitationum, den Visitations-Abschieden. Et illi e-
nim sunt in Conventu Imperatoris, & statuum nonnullo-
rum Deputatorum. De quo vide *Ordinat. Cam. p. 1. art. 50.
Neues Concept. der Cammer Gerichts-Ordnung ic. part. 1.
art. 64. Arumæus de Comitibus cap. 2. n. 48. Denaisium voce visita-
tio Camera Casparum Wilhelmum Scipionem in traditis è
Manuscripto celeberrimi cujusdam Assessoris Cameræ in
Methodo Juris Cameralis dictâ voce. Et extat inter Recessus
Imperii hujusmodi Recessus Visitationis de anno 1531. Inci-
pit von Gottes Gnaden wir Marquart vom Stein ic.
& de anno 1535. Quamvis autem satis longo tempore & inde
ab anno 1582. impeditis hisce conventibus (ut ex ipso Imp. Re-
cessu de anno 1654. §. Nachdem nun die alten Revisions-
Sachen / constat) nulli fuerint conscripti tales Recessus;
attamen*

attamen ex eodem §. spem maximam, fore ut brevi restituendi sint, concipere licet; imprimis cum impedimenta, quæ hætenus obicem posuerunt, remota esse per Instrumentum Pacis dicantur, eodem Recess. §. 122. wie man die überhauffte Revisiones zu erledigen/te. & quod jam de extraordinariis Revisionibus cautum sit, dict. Recessu §. 124. & nominati Revisores in Schemate Subjecto Recessui, ubi in 5. classes dividuntur, Hætenus tamen nullam insecutam vel extraordinariam visitationem, nedum Recessum Visitationis post Recessum anni 1654, satis certi sumus. Miserant quidem secundum dispositionem §. damit dann auch anno 1654. suos Commissarios Episcopus Ratisponensis, & Princeps Megapolitanus; sed cum reliquorum statuum, qui primam Visitatorum classem constituunt, nemo adesset, & ipsi re infecta discesserunt, tac caremus adeo satis longo tempore hujusmodi Recessu.

XIII. Distingui Recessus quoque possunt in Primarios, & Secundarios. Neben Abschied / vid. Limn. tom. 1. annos. ad cap. 1. lib. 9. n. 223. Concipi solent posterioris generis Recessus, quando in Imperii Comitibus concluduntur quædam, quæ in typis excuso Exemplari, propter certas causas tempore promulgati Recessus ab omnibus adhuc legi nolunt Imperii Status, aut aliis ex causis, & servandi traduntur, Moguntini Electoris Archivo. Extat ejus Exemplum in Comitibus Ratisponensibus in causa subsidii Turcici anno 1541. §. und nachdem wir sampt Chur. Fürsten &c. ibi mit Chur. Fürsten/ Fürsten und gemeinen Ständen verglichen un entschlossen/ wie solches in einer sondern Schrift/ neben diesem Abschied aufgerichtet eigentlich begriffen ist. Et anno 1555. cujus secundarii Recessus, hæc initialia verba sunt: die hernach geschriebene Art. so durch die Röm. K. Maj. Unsern allergnädigsten Herrn/ mit Chur. Fürsten/ Fürsten un gemeinē Ständen des Rs. un der abwesenden Räte/ Botschafften un Gesandten tzo auf dem Reichstag alhie zu Augspurg abgehandelt / sollen bey der Mainzischen Cansley verwahrlich behalten werden/ dieweiln sie im Abschied ausgelassen worden.
Hodie

*Divisio Recessuum
in primarios &
secundarios*

Hodiè in ultima Editione Recessuum Imperii Moguntini anni 1660, legitur hic Recessus secundarius in prioribus Editionibus omissus p. 655. Atque hujusmodi quid iterum in Comitibus Ratisponensibus factum d. l. monet Lymnæus. Goldastus in Præfat. ad tom. 2. Collectionis suæ Recessuum, Leges has Imperii, quos Recessus dicimus, ex materia, de qua agunt, patitur, in æternas, mutabiles, & mixtas. Ad æternas refert Constitutiones de rebus ad Religionem spectantibus, de Blasphemis, Anabaptistis &c. agentes. Mutabiles, quas iterum variè distinguit, vocat Constitutiones de acquirendo rerum Dominio, de contractibus & Obligationibus, quæ contra ebrietatem, luxum vestium, Usuras, Monopolia sancita, de Jure Electionis in Imperio, de pactis Electi Imperatoris, de Regalibus Imperii, de pace publica, de Judicio Imperiali, de Camera, de Jure Successionis, de Jurisdictione Statuum Imperii, de Tributis & Decimis, de Moneta, de Teloniis, de Mensuris & ponderibus, & id genus aliis agunt, quæ pro locorum atque temporum mutabili ratione, homines sunt, mutari & ipsa consueverunt. Tertium genus, Constitutionum mixtarum, ex iis efficit, quæ partim æterna existimantur, quatenus de rebus Divinis præcipiunt, partim mutabiles, cum de Rebus moralibus & civilibus constituunt, cujus ex veteri ævo multa exempla subjicit, & moribus nostris nonnullos ejus generis Recessus haberi ait, qua de re ipse pluribus dicto loco consuli potest.

Causa efficiens Recessum

XIV. Autores Decretorum hujusmodi, non Imperatores soli, sed cum ipsis Electores, Principes, ac Status alii sunt. Instrumento Pacis Cæsareo-Suecico art. 8. vers. 1. 2. 3. & 4. ista leguntur: Electores, Principes & Status Imperii gaudeant sine contradictione Jure Suffragii in omnibus deliberationibus super negotiis Imperii, præsertim ubi leges ferendæ, bellum decernendum, tributa indicenda, delectus aut hospitaliones militum instituendæ, nova munimenta intra Statuum ditiones extruendæ nomine publico, veterave firmanda præsidis, nec non ubi pax aut fœdera faciendæ, aliave ejusmodi negotia peragenda fuerint, nihil horum aut quicquam simile posthoc unquam fiat, aut admittatur, nisi de Comitiali liberoq; omnium Imperii Statuum Suffragio & Consensu, & veru habeantur 3. ibi, ex communi

Sta.

Statuum consensu agatur & statuatur, adde vers. 4. ibi; Tam in universalibus verò quàm in particularibus dietis, liberis Imperii Civitatibus non minus quàm ceteris Statibus Imperii competat votum Decisivum Capitulatio Leopoldi I. artic. 1. ibi: Desgleichen sollen und wollen wir auch andere des Heiligen Reichs Ordnungen und Gesetz so wol die dem obgemelten angenommenen Reichs Abschied im 1555. Jahr zu Augspurg ausgerichtet und mehr erwehntem Frieden Schluß nicht zuwider seyn confirmiren, erneuren/und dieselbe mit Rath und Consens unser und des H. Reichs Chur Fürsten/ Fürsten und andere Stände/wie das des Reichs Gelegenheit erfordert wird/ bessern. Unde passim in Imper. Recessibus legere est eos conditos ab Imperatore & Statibus. Ita enim Maximiliani I. Röm. Königl. Majestäts Ordnung über die Weinde Anno 1497. ibi: samt unser des Reichs Chur Fürsten/ Fürsten/ Ständen und gemeine Versammlung auf dem Reichstag allhier zu Freyburg gesetzte und geordnete conf. Ordinat. Regimenti de Anno 1500. in princ. Mit Rath und Zuthun gemeiner des Heil. Reichs Ständen R. A. zu Speyr/ de A. 1510. §. weiters nach dem auch: Reichs Abschied zu Speyr/ Anni 1529. tit. Constitution wieder die Wiedertäufer / §. und wir Churfürsten/ Fürsten/ etc. ubi ista leguntur ipsorum statuum verba: Mit unserm guten Wissen/ Willen und Rath fürgenommen und beschloffen seyn/ verwilligen auch dieselbe hiemit/ etc. ac alibi: mit der Stände ermessen und Bewilligung / Recessus Augustanus Anni 1559. §. Damit dann hinfübro im Heil. Reich/ & multis aliis. Unde Recessus hos rectius Imperiales Reichs Abschiede/ quomodo etiam passim nominantur, quam Imperatorias leges appellari, post Matthiam Stephani, monet Magnus DN. Reinkingh. de Reg. Sec. & Eccles. lib. 2. class. 2. cap. 5 n. 37. Atque tales etiam in ipsis Recessibus dicuntur. Unde in Recessu anni 1564. §. haben sie in fine, ista, unser und der Stände Abschied; & in Recessu anni 1567. §. aber doch da sie sich/ illa verba, unser und des Heil. Reichs Constitutionen, leguntur. Idque sæpè alias
 C etiam,

etiam, & extra Comitia, ipsi Imperatores per suos agnovere. Ferdinandus II. enim gloriosissimæ memoriæ Imperator, Legatis Circuli Franconici Anno 1629. 28. Augusti respondit: Es erinnern sich Ihre Käys. Majest. daß in dem einige Sachen/da man neue Gesetze und Constitutiones aufrichten wolle/ deme im Reich herkommen nach/solches auf gemeinen Reichs-Versammlungen constituirt werden solle. Et jussu ejusdem Imperatoris ad literas Electoris Saxonici datas 28. April. Anni 1629. responderunt Consilarii Aulici: Neue Gesetze können Ihre Majestät nicht machen ohne Consens der sämtlichen Reichs-Ständen: ut quidem verba recenset Thomas Manlius, in Epistola, Iconismo Aquilæ Romanæ annexa. Unde Vir Jurispublici peritissimus Tobias Paurmeisterus, Cancellarius Halberstatensis, de Jurisdic. Imperii Romani lib. 2. cap. 2. n. 52. p. 470. edit. 2. Certum est, ait, causam efficientem Decretorum Comitialium non unicam & absolutam esse Cesaris voluntatem, sed ejusdem & Ordinum in idem Placitum Consensum, in eoq; Ordines tam Ecclesiastici, quam Politici omnes consensunt. Autor Autonomiæ Franciscus Burchardus, Cancellarius quondam Archi-Episcopi & Electoris Coloniensis, qui multum ac diuturnum earum rerum usum habuit (Author, Parthenii litigiosi, eum vocat Andream Erstenberger / lib. 1. cap. 6. n. 9.) tam causam efficientem, quam formam, & ordinem, in ferendis Decretis Imperii, his verbis exactè describit: Daß der Punct/ davon deliberirt werden soll / proponirt / berathschlaget / referirt / correferirt / und durch die jetzigen denen es gebühret / Reichs-Sagungen zu machen / daß ist durch die Käys. und Königl. Majest. auch Chur Fürsten/ Fürsten und Stände des Reichs verabschiedet werde. confer Reinkingh. de Reg. Sec. & Eccl. lib. 2. class. 2. cap. 5. n. 36. & seqq. Carpz. de lege Regia cap. 3. sect. 1. nuperrimè Herm. Hermes in fascic. Jurispublici c. 36. n. 78.

XV. Imperator ergò cum Statibus condit Recessus. Aliquando tamen etiam Rex Romanorum, Imperatoris & suo nomine his partibus defungitur vid. Recess. Impe-

iii Norimbergensem de An. 1542. in princ. ibi: Im Namen der
 Röm. Käys. Majest. und für uns selbst: cujus aliquot sunt
 inter Imperii Recessus Exempla. Videat, qui dubitat, Friderici
 III. Reformationem de An. 1442. Quamvis enim typogra-
 phus, editor Recessuum Imperii, in Inscriptione eum Impe-
 ratorem appellet, id frustra fieri tamen, illo adhuc tempore,
 cum ex ipso Recessu, tum Historia satis apparet, quibus
 docemur, eum nondum desisse ea ætate esse Regem Roma-
 norum. Eadem Ratio est Recessuum tempore Ferdinandi I.
 Regis Romanorum adhuc conditorum, vid. R. A. 30 Speyr/
 de An. 1542. & R. A. 31 Norimberg/de Anno 1542. Sed & ali-
 quando, si Imperator, vel absit, vel aliis negotiis ipse impediatur
 interesse Comitibus, Vicarius ipsius cum Statibus Impe-
 rii Recessus condit. Ita Henricus Septimus, cum Italiam pe-
 teret, coronationis ergo, Filium Johannem, Bohemiarum Regem
 Vicarium esse voluit. Dubravius lib. 20. in princ. qui & Comi-
 tia Norimbergæ indixit, in quibus Imperatori adversus Ro-
 bertum Regem Neapolitanum suppetiæ decreta fuerunt,
 Dubravius d. l. Ubi Recessum ipse & status condidit. Et
 per Ferdinandum, Infantem Hispaniarum, nondum Regem Ro-
 manorum, sed Vicarium, Statthalter/ ut habent verba textus
 Germanici cum Statibus Imperii, Recessus conditi sunt:
 vid. Abschied des Reichstags zu Augspurg/ An. 1525. Aliquan-
 do nomine Imperatoris plures Vicarii, & Status, ut in
 R. A. 30 Speyr/ An. 1526. ubi Ferdinand. I. Princeps adhuc
 & Infans Hispaniarum, cum Philippo Marchione Badensi, Bern-
 hardo Episcopo Tridentino, Casimiro Marchione Branden-
 burgico, Erico Brunsvicensi, omnibus Vicariis, verordneten
 und Gewalt habenden Statthaltern im Römischen Reich/
 ut in ipso Recessu vocantur. Quod & factum in Recessu
 Spirensi de Anno 1527. ubi itidem invenire est plures vica-
 rios, cum Statibus Imperii Recessus authores. Inter-
 dum Vicarius Imperatoris, & Consilarii Regimenti
 cum Statibus, Käys. Majestät Statthalter/ und die
 verordnete Räte des Käyserl. Regimentis im Reich:

ut in Comitibus Eslingæ Anno 1526. habitis, ubi Philippus Marchio Badensis Imperii Vicarius, cum illis quos diximus, & in Comitibus Ratisponensibus sequentis anni, ubi Wolffgangus Comes Montfortius, cum iisdem, Recessum condidit. Aliquando Commissarii Imperatoris, Rex Romanorum & Status, vid. init. R. A. zu Norimberg / de Anno 1542. & R. A. de An. 1543. nuperrimè primùm typis descriptum in postrema Editione, cum in reliquis defuisset hætenus, ibi: als wir und die Käyserl. Commissarien zu dem nechst zu Speyr / (Norimberg) gehaltenem Reichstage verordnet / und im Nahmen / und an statt der Röm. Käys. Majest. und für uns selbst / mit Chur Fürsten / Fürsten und Ständen / auch der Abwesenden Botschafften verglichen ic. Aliquando Commissarii Regis Romanorum & Statuum, hæ partes fuisse leguntur; ut in Recessu Imperii Wormatiensi contra Anabaptistas Monasterienses: quem nuperrima Editio, in reliquis anterioribus omissum restituit; ubi Hans Friederich von Landeck / & Claudius Canicula Doctor, Ferdinandi Regis Romanorum Consiliarii, verordnete Rätthe / de rebus, quæ ibi leguntur, constituunt.

*Num Vicarii
Recessu promul-
gare possint?*

XVI. Illud ut à nemine hætenus quæsitum meminimus, ita quæri ex facto posse minimè dubium est. An defuncto Imperatore, quo tempore penes Imperii Vicarios, Comitum Palatinum & Electorem Saxonicum, Imperii vacantis administratio est, & hi Recessus cum statibus condant? Non extat quidem hujus rei in Collectione Recessuum Goldasti, vel in receptissima Editione Moguntina, etiam recentiori, Exemplum. Si casus tamen eveniat, ubi id usus & necessitas Reipublicæ Germanicæ postulet, minimè dubitamus, Vicarios hosce una cum Statibus Imperii, Leges Universales illo tempore, & Recessus condere posse. Neque enim à Republica, qualis etiam illo tempore est Germania, abesse possunt jura Majestatis, & inter ea, potestas leges ferendi; quam si sublatam aut delatam in tempus electi Imperatoris aliquis velit, is jam Anarchiam non Rempublicam eo tempore Germaniã ineptè statuet. Vel ergo hæc potestas eo tempore

tempore

pore est penes status reliquos solum, vel penes status reliquos & Vicarios. At Vicariorum jura, quæ alioquin habet, augentur, non minuuntur Dignitate hac, ut causa nulla sit quare ideò illis quod Vicarii sint, suâ sententiâ aliquis adimere velit, quod habent etiam ante. Sane, quoties sacrum vacare contingat Imperium, ipsi sunt provisores Imperii, ex ipsis Bullæ Aureæ verbis Art. V. Unde generalis & recepta inter Jurispublici Doctores, regula est. Omnia ipsos posse illo tempore, quæ potest Imperator, & peculiariter excepta non inveniuntur, per text. d. Bullæ Aureæ cap. 5. ibi: *feudis Principum duntaxat exceptis*. Schraderus de feudis part. 10. sect. 3. n. 175. Martinus Magerus à Schonberg de Advocatia armata. c. 9. n. 712. Buxtorff dissent. ad Bullam Auream, concl. 71. ubi plures adducit, Schütz in Coll. de Statu Rei Romanæ, vol. 1. disp. 5. th. 12. ubi Martam, Neapolitanum, & Matthiam Stephani pro hac sententia nominat, Huldericus Eyben/ qui Schützi argumenta contra Limnæum satis accuratè tuetur vol. 2. Collegii Schütziiani disp. 10. th. 2. p. 588. & seqq. Dietericus ad eandem, cap. 5. ad verba *judicia exercendi*; Rumelin. ad Bullam Auream part. 1. dissert. 4. th. 15. quicquid in adversum differat parum solidè Limnæus, Jurispublici lib. 3. cap. 12. n. 81. & seqq. ibique in addit. tom. 1. & 2. & ad art. 3. Capitul. Caroli V. ad verba *Pfalz und Sachsen*. Adde, quod Thomas Michael de Jurisd. concl. 29. quem sequitur DN. Schützius d. l. majorem illis authoritatem tribuunt, quam Vicariis ab Imperatore constitutis, ideò quod hi Vicarii non Imperatoris sint Vicarii, sed Imperii, id est, potestatem habeant ab Imperio & in loco Imperatoris collocati sint. Imperatoris autem Vicarios cum Statibus Imperii condidisse Recessus aliquando non dubitabit, qui quæ thesi præcedenti scripsimus, legerit.

XVII. Quid? quod Comitia habenda sunt, ut ex principiis Politicis patet, quoties id publica utilitas aut necessitas postulaverit. Quod in Imperio nostro, disertè ita, & his verbis, constitutum Instrumento Pacis Cæsareo Svecico art. 8. vers. Habeantur autem Comitia, &c. Ergò & Recessus

sus & leges universales toties condendæ, qui Comitiorum finis est. Evenire autem tempore administrationis Vicariorum ea possunt, quæ id utile esse, vel necessarium suadeant. Nec absurdè argumentatus fuerit, qui dixerit, eos, qui ad Comitiam alios Status illo tempore evocant, partem in compositione Recessus sibi meritò vindicare. Evocant autem Vicarii, quod pluribus ostendit *Arumæus de Comitibus cap. 3. n. 53. & seqq.* Dissentire interim ab hac sententia necessum habent, qui cum *Limæo* nihil Vicariis tribuant, nisi quod specialiter in *cap. 5.* Bullæ Aureæ enumeratur. Quod tamen assertum, communi Doctorum Jurispublici consensu improbari, monstravimus.

In Comitibus
& Collegiis
Statuum.

XVIII. Imperator ergo, vel Rex Romanorum, aut Vicarius, unus, vel plures Imperatoris, aut Commissarii Regis Romanorum, aut Vicarii tempore vacantis Imperii, ut ante ostendimus, cum Imperii Statibus, Recessus Generales condunt. Imperii autem Status in tres Classes in Generalibus his Comitibus distinguntur. Prima est Electorum, 2. Principum, 3. Civitatum. Olim non nisi in duas Classes separati sententias suas conferebant. At postmodum Anno 1489. tempore Friderici I. Imperatoris, & Regis Maximiliani, in Comitibus Francofurtensibus factum est, ut peculiari, & distincta à Principibus Classe, in Comitibus agerent Electores. Quæ prima Origo est Classis Electoralis: vid. *Lehmann. in Chron. Spirensi lib. 7. cap. 12. p. 997. Limæum tom. 1. addit. ad lib. 9. cap. 1. n. 132. Confer Scriptum Principum Augustanæ Confessionis anno 1654. die 2. Novembr. exhibitum Collegio Electorali, quod extat apud Limæum tom. 2. addit. ad dict. cap. num. 239. ubi tamen, fortassis propter numeri rotunditatem, nominatur, annus 1490. In hoc Collegio Electores viritim suffragia ineunt, Paurmeister. de Jurisd. Imp. Rom. lib. 2. cap. 2. cum reliquis. Secunda Classis, Principum est, quo nomine hic non primæ gradus Nobilitatis homines tantum, Cæsare nimirum solo inferiores, Prælati verò Comitibus & Baronibus eminentiores, sed exceptis Electoribus, Principes omnes, tam
Politici*

Politici quam Ecclesiastici, Prælati, Comites, & Barones Immediati, comprehenduntur: ut recte explicat Paurmeister, *d. l. n. 22.* In hoc Senatu autem, alia Principum proprie sic dictorum, alia Prælatorum, Comitum & Baronum, ferendi suffragii est ratio. Ex Ecclesiasticis Statibus, Episcopi omnes, singularum sententiarum jus habent; nisi plures fortasse Episcopatus uni habere concessum sit: tum enim, etiam plura vota ei competunt, quod patet ex Recessus Anni 1654. subscriptione, ubi Leopoldi Wilhelmi Archiducis nomine, ratione administrationis Ordinis Teutonici, & diversorum Episcopatuū, Argentoratensis, Passaviensis, administrationis Murbacensis & Luderensis, quater subscripsere ejus Legati. Accedunt ex Veteri Prælatorū Ordine, Magistri Ordinū Equitum Teutonicorū ac sive Marianorū divo Johanni sacerorū, Abbas Fuldenfis, Hirschfeldensis, Campidunensis, Murbacensis, Corbejensis, Prumenfis, Stabulēfis; Præpositi Elwangenfis & Berchtelsgadensis, Principum Politicorum familia, quædā unum solum, quædā respectu diversarum Linearum, duo, tria, vel quatuor vota habent, ceu id patet ex Recessuum, inprimis ultimi de An. 1654. subscriptionib⁹. Ita Ducibus Lunæburgensibus hodiè concedi quatuor vota docet Hermannus Conringius in Manuscriptis notis ad Lampadium, *de Republ. Rom. Germ. cap. 5. n. 16.* ubi duo saltem vota illis tribuntur. Confer subscriptionem Recessus ultimi. Cæterum de Prælatis, Comitibus & Baronibus, quod Principes illi numero longè superent, ideoque sententiarum multitudine universæ Classis jus ad se tracturi sint visi, jam olim receptum est ut præter Principes Ecclesiasticos, etiam qui illis accensentur ex Prælatis, omnes, viritim; Prælati verò & Comites cæteri curitatim sententias dicant, hoc discrimine, ut Prælatorum Curia, hodiè duorum, Comitum verò ac Baronum (in tribus hodiè quatuor, Suevicam, Wetteravicam, Westphalicam, Saxoniam Inferiorem dissecta) quatuor suffragia ferendi jus habeat. Scimus quidem Prælatis unum votum saltem tribuere Paurmeisterum, sæpe dicto loco *n. 25.* & Weh-

ner

ner in Observat. Practicis verbo Reichstag. pag. 55. quod in
 tom. 1. addit. ad lib. 9. cap. 1. (edito Anno 1650) n. 143. moribus
 & praxi etiam convenire notat Limnæus, ac priorem suam,
 qua duo ipsis vota tribuerat, sententiam corrigit. Nec i-
 gnoramus à Paurmeistero, Wehnero, Lehmanno, accuratissi-
 mis alioquin Scriptoribus & antiquis Jurispublici autoribus
 omnibus, duo tantum vota tribui Comitibus & Baronibus.
 Sed in Comitibus Ratisponensibus Anni 1641. ipsi Prælati rem
 hanc accuratius exposuerunt, & cum primum singulis Præ-
 latis, singula vota competerent, aucto ita eorum numero,
 ut Principes votis superare possent, eo rem reductam, ut
 duo tantum illis relicta fuerint, clarè ostenderunt, ut d. l.
 Limnæus observat, & in Comitibus Ratisponensibus, id illis
 denuò concessum, ut in tom. 2. addit. ad num. 143. l. 9. c. 1. Lim-
 næus seipsum rectè corrigit. Confer authorem Comi-
 tiologiæ Ratisponensis, qui est Gottlieb vom Hagen. part.
 3. pag. 146. Lehmannum in Chronico Spirensi lib. 7. cap.
 124. pag. 1016. Atque in iisdem Comitibus, Westphalicis, & Sa-
 xoniæ Inferioris Comitibus & Baronibus, duo alia vota con-
 cessa sunt: quæ si accedant ad priora duo, Comitum Suevi-
 corum & Wetteravicorum, quatuor efficiunt. vid. auctorem
 Comitiologiæ Ratisponensibus dict. part. 3. pag. 146. & seq. &
 Limnæum tom. 2. addit. d. l.

*de electionibus
 de electionibus
 sum.*

XIX. Occupabant Principes hi olim duo Scamna, u-
 num Ecclesiastici, alterum Politici, Lehmann, d. l. post alios.
 Accessit hodiè tertium, transversum scamnum, inter priora
 intermedium, quod Principes Ecclesiastici Augustanæ Con-
 fessionis occupant, Instrumento Pacis Cæsareo-Suecico art. 5.
 vers. de titulis Principum Ecclesiasticorum cujus elegans Schema
 ex Comitibus anni 1654. exhibet autor Comitiologiæ p. 144. sub
 inscriptione Schema der Session im Fürsten-Rath. Civitates
 tertiam classem constituent, quibus hodiè nemo temerè, cum
 Althusio Polit. c. 33 n. 76. votum decisivum negaverit, post
 textus clarissimos, art. 8. Instrumenti Pacis §. Tam in universalibus
 & art. 5. v. 11. ibi: appellatione Statuum Imperii ubique indubitatè con-
 tinen-

inentur. Et hæc viritim sententias dicunt. Quod verò scribit Limnæus Juris publici lib. 9. cap. 1. n. 151. Civitates omnes saltem jus duorum suffragiorum obtinere, respectu totius Imperii Corporis; quamvis Civitatum singula, in hoc Senatu sententiam suam dicant, id à veritate plurimum discedere in dubitatum est: Conf. Lampadium de Republ. Rom. Germ. c. 8. de Comit. Imp. n. 11. & ibi Conringium in notis manuscriptis, Wehnerum in Observ. voce Reichstag. Paurmeist. d. l. Lehman, d. lib. 7. c. 24 p. 102. Ex his classibus, prima Electoralis, quid visum sit primario huic Collegio, Classi Principum communicat, quæ si consentiat, in eandem sententiam, mox etiam ad Classem Civitatum perfertur negotium, & quid de eo utriusque Collegio visum sit. Sin in diversa abeant, agitur res mutuis relationibus & irrelationibus, donec vel de consensu appareat unanimi Classium, vel saltem duarum inter eas. Quod Statutum placitum ubi innotuit legitima relatione Imperatori, is vel consentit vel dissentit. Si consentiat, legitime componi Imperii legem & recessum controversia vacat, vid. Paurmeister. d. l. Wehnerum voce Reichstag. Lehmannum loco allegato.

XX. At si dissentiant Imperator & Ordines, quid Juris sit? disceptari potest. Ex plenitudine potestatis Imperatorem posse statuere quod velit, non pauci judicant: ita autor der nothwendigen Erinnerung fol. 61. & passim, qui id pluribus ostendere nititur, etiam ex Recessibus Imperii, Arumæus de Comitibus cap. 8. n. 84. ubi Paurmeisteri argumentis in adversum respondere tentat. Reinkingh. lib. 2. Class. 2. cap. 5. n. 45. Prolixè Joh. Heinrich Stamlerus, Tract. de Reservatis Imperatoris §. 31. & seqq. In eamque sententiam etiam Springerum & Besoldum consentire monet Magnificus Dn. Mylerus in addit. ad Rumelinum part. 2. dissert. 3. th. 10. Alii tum nihil actum esse existimant. Wehnerus d. voce Reichstag. Paurmeisterus prolixè de jurisdic. lib. 2. cap. 2. num. 63. & multis sequentibus, ubi argumenta autoris der nothwendigen Erinnerung confutat. Goldast, in Replica pro Imperio con-

Quid obtineat
si dissentiant
Imperator & Aug.

D

tra

tra Gretlerum *cap. ii p. 105.* Lampadius de Rep. Rom. Germ. *cap. 8. de Comitibus n. 14.* Carpzovius ad Legem Regiam Germanorum *cap. 5. sect. 1. n. 19. & 20.* Bertram. de Comitibus *thes. 74.* Daniel Otto in *Dissertatione de jure publico c. 13.* Alii dissentiente etiam Imperatore ab Ordinibus concludi posse judicant. Quod An. 1524. Norimbergæ Factum ex Sleidani *lib. 4. & Recessu de Anno 1524.* Davaus so gereden: probare contendit Hyppolytus à Lapide, *Dissertatione de Ratione Status part. 1. cap. 4. p. 75.* & huic sententiæ subscribunt omnes qui Imperium nostrum Aristocraticum esse autumant. Nos, Limnæi & Hermanni Hermes exemplo, rem gravem, Decisioni Imperatoris, Principum, & aliorum Statuum, potius committimus, quam ut de ea in præsens aliquid pronuntiandum esse censeamus. De Recessibus Deputationum & Visitationum, nomine Imperii, illos, à Deputatis & Visitatoribus componi liquidum est.

*Objecta Recessuum
Imperii*

XXI. Agunt Recessus de variis, & quidem negotiis, quæ in deliberationem ante venerunt. Olim quidem, quibus plerumque contineretur, erudite exposuit Lehman. *lib. 2. Chron. Spirensis c. 39.* ubi ex autoribus bonæ fidei & veteris ævi, quindecim causas publicorum conventuum, magnâ industria collegit: confer Arumæum de Comitibus *cap. ult. in princ.* Quid hodie in Comitibus agatur, ac præinde Recessuum argumentum sit, exponit breviter his verbis Paurmeisterus *lib. 2. c. 2. n. 29. n. 29. & seqq.* Hodie sunt, ait, omnia, circa quæ politicam potestatem omnem versari diximus, legum nimirum ferendarum, belli gerendi, foederum percutiendorum, ac solvendorum, tributorum injungendorum, judiciorum exercendorum, rerum quoque Imperii alienationum cause: Ordinaria tamen ferme sunt Consultationis Comitialis capita: De firmanda & constituenda pace & tranquillitate publica, tam in Civilibus quam Ecclesiasticis ac Religionis Negotiis; De legibus & Ordinatione Judicii Cameralis; De impositione Collectarum; De moderatione indictarum pensitationum; De monetis, de Matricule Imperialis redintegratione ac avulsis ab Imperio provinciis & ordinibus recuperandis, judicio verò in Comitibus pertrahi,

¶ non servato solenni Ordine, exercentur. Paria scribit Wehnerus sæpe dictâ voce Reichstag. Addit plura Limæus lib. 9. cap. 1. n. 158. & seq. Goldastus in præfat. ad tom. 2. Epistola Dedicatoria ad Christian. II. Ducem Saxonie. At non aliunde melius præcipua capita eorum hauriri posse videntur, quam ex Instrumento Pacis, art. 8. §. Gaudeant &c. ubi Deliberationes de Negotiis in Imperio esse dicuntur; de negotiis præcipuè illis, ubi leges ferende, vel interpretanda, bellum decernendum, tributa indicenda, delectus aut hospitaliones militum instituenda, nova munimenta intra Statuum ditionis extruenda nomine publico, veterave firmanda præfidiis, nec non ubi pax aut fœdera facienda. Imprimis verò de Comitibus post Instrumentum Pacis habendis, disponitur, quod subijcio eod. art. 8. §. Habeantur autem Comitia Imperii &c. In proximis verò Comitibus emendentur imprimis anteriorum conventuum defectus, ac tum quoque de electione Romanorum Regum, certâ constanisque Cesarea Capitulatione concipienda, de modo & ordine in declarando uno vel altero Statu in bannum Imperii præter eum qui aliàs in Constitutionibus Imperii descriptus est, tenendo, redintegrandis Circulis renovandâ Matriculâ, reducendis Statibus exemptis, moderatione & remissione Imperii Collegiarum, Reformatione Politicæ & Justitiæ, taxa Sportularum in Judicio Camerali, Ordinariis Deputatis, ad modum & utilitatem Republicæ ritè formandis, legitimo munere Directorum in Imperii Collegiis, & similibus negotiis, quæ hic expediri nequiverunt, ex communi Statuum consensu agatur & statuatur. Præcipuè autem singulis Recessibus ea inferuntur, quorum antea facta in Propositione Imperatoriâ, quæ deliberationes antecedit, mentio. Quamvis non semper omnia, diremptis sæpè Comitibus antequam de singulis conveniant Status, conf. Proposit. 20. Junii An. 1653. in Comitibus propositam, quæ extat apud Autorem Comitiologiæ part. 3. p. 98. cum Recessu Ratispon. An. 1654.

XXII. Formam substantialem Decretorum Comitialium & Recessuum, mutuam tam Cæsaris quàm Ordinû consensum esse, monet Paurmeister. *tr. de jurisdict. lib. 2. c. 2. n. 84. loco ante allegato: Autor Autonomiæ, qui ipsius Paurmeisteri judicio, rerû*

D 2

Imperii

*Forma Rec. Imp.
Consensu.*

Imperii peritissimus fuit *part. 3. c. 37.* Hyppolitus à Lapide, quinque requirit inter alia ad Imperii Recessus *part. 1. cap. 6. sect. 1.* 1. ut deliberatio non in aula Principis, sed in Consilio Imperii instituat, & quæ aguntur, ad acta & Protocolla Imperii referantur. 2. Decretum non in Cæsarea vel Regia, sed Moguntinensi tanquam Sacri Imperii Romani Archi-Cancellaria (ut ipse loquitur) concipiatur. 3. Non solum Cæsaris sed junctim Cæsaris & ordinum nomine. 4. A Cancellaria Moguntina in mundum (ita barbarè loquitur) redigatur, & à Statibus presentibus, absentiumve Legatis subscribatur. Porro 5. non à Cæsare modo sed certis Ordinibus omnium ordinum nomine signetur. Quæ, ipse, à Burchardo Autore Autonomiæ & Paurmeistero accepta, cum aliquantum mutilarit, è re erit, ipsa utriusque verba hic subicere, ex Paurmeistero *d. lib. 2. cap. 2. n. 52. pag. 471. edit. secunda*, sunt autem ista: *Sic decet ac moribus receptum est, ut ejusmodi deliberationes non in Aula Principis, sed in consilio Imperii instituantur, & quæ aguntur ad acta & protocolla Imperii referantur. Item ut conclusiones ejusmodi, declarationes, vel derogationes, non in Cæsarea vel Regia, sed Moguntinensi, tanquam Sacri Imperii Romani Archi-Cancellaria concipiantur. Item, Stylus Imperii habet, ut ejusmodi Decreta declarationes & derogationes, precedente conventionem Cæsaris, & Ordinum facta & non à solo Cæsare, communiter à Cæsare & Ordinibus subscribantur & signentur; Usu quoque receptum est, ut super arduo ejusmodi pacto conclusum, & in Cancellaria Moguntinensi conceptum, ante publicationem Ordinibus prelegatur, & ab iisdem approbetur. Item Ordinibus omnibus describendum communicatur. Tandem à Cancellaria Moguntina in mandum rediguntur, & à Statibus presentibus & absentium Legatis subscribuntur. Porro per Cæsarem & nomine omnium Electorum per Moguntinum*

&

& Palatinum, & duos Ecclesiasticos, & unum Politicum
 nomine omnium Principum, item per unum ex Pralatis &
 unum ex Comitibus, item unum ex liberarum Imperii Civi-
 tatum, nomine Pralatorum & Comitum & Civitatum si-
 gnantur. Item duo Originalia, unum apud Casarem, al-
 terum apud Moguntinensem, tanquam Imperii Cancellari-
 um deponuntur & adservantur. Item per Casarem & Im-
 perii Archi-Cancellarium iudicio Camera exemplum mit-
 titur, ut secundum ea processus decernant & judicent. Hac
 forma in proponendo, referendo, concludendo, prelegendo,
 subscribendo, & aliis requisitis non observata, alia scripta,
 Decreta, declarationes, non pro consultis & Decretis Im-
 perii, sed scriptorum & actorum privatorum numero ha-
 bentur. Quæ circa singulos actus hos Ceremoniæ, aut
 circumstantiæ leviores observari debeant, cum plures sint,
 & ad rei essentiam non pertineant, & regula certa compre-
 hendi facile nequeant, attingere superledemus. Adeat,
 cui nonnulla eorum cognoscere animus est, Lehmann. in
 Chron. Spirens. dict. lib. 7. cap. 124. iii. Von der Supplication
 Rath/desselden Processen Umfragen und Relationen & seqq.
 Von Beschlüssen und Abschieden eines Reichstages/ Aru-
 mazum de Comitibus cap. 8. Wehnerum & Besoldum voce R.
 A. Limnazum lib 9. cap. 1. a. n. 128. Althus. Politicorum cap. 33.
 prolixè (qui duo posteriores tamen aliquando in relatione
 ista labuntur. Autorem Comitilogiæ Ratisponensis pag. 117
 & seqq. qui sua, ut & reliqui, quæ alicujus pretii sunt, ferè
 ex Lehmanni relatione desumunt. Paurmeister. d. l. Burchar-
 dum in Autonomia. Quod si acuratus illa cognoscere
 velit, is operam minimè luserit, si Christophori Lehman-
 ni Acta Publica & Originalia, de pace Religionis, Francofurti anno
 1633. tribus libris edita, evolvere voluerit. Reperiet enim ibi,
 luculentissimo in gravissima controversia Exemplo, quæ
 Relationum, Correlationum, omniumque adeo actuum, qui
 præcedunt Recessum Imperii, & ad deliberationem vel con-
 clusionem

Modo scribendi
 & prolegandi
 modo publico
 si recessus
 fmg.

clausuram faciunt, ratio sit: quæ omnia accuratissimâ cura, judiciosissimus autor collegit.

XXIII. Quando tamen aliqua, ut fieri consuevit, in ista brevitate scribentium, plusculum lucis desiderare in Bruchardiana & Lehmanniana (unde sua reliqui ferè mutantur) descriptione videntur, circa quædam etiam ætate nostra novi quid in Comitibus accidit; & omissum inter plura alia etiam illud est, quod hodiè necessarium multi judicant ut Recessus lingua Germanica conscribantur; & his pauca adjicere operæ fuerit pretiû. Postquam convenerunt ergò Imperator, Rex Romanorum, &c. cum reliquis Statibus, Recessus conscriptio ad munus Electoris Moguntini pertinet, qui Decreta omnia Comitiorum, quæ publicè sciri interest, scripto comprehendere curat, per Cancellarium vel Secretarium. Initium ejus plerumque, ex verbis Literarum Imperialium, quibus convocantur Comitibus, Narratio ex propositione, Expeditio ex Relationibus & Resolutionibus Imperatoris & Statuum peti consuevit, quæ singula, cum durante deliberatione accuratè observari à Cancellario vel Secretario Moguntino soleant, fit inde, ut brevi exhibere Decreta Comitiorum scripto comprehensa queat. Inde formula Recessus prius in Senatu Electorum examinatur, antequam Deputatis Imperatoris & Statuum prælegatur: quod ita observatum Anno 1641. in Comitibus Ratisponensibus docet Limnæus tom. 1. addit. ad lib. 9. cap. 1. n. 195. ubi addit Senatu Electorum persuasum esse, id se habere præ reliquis Statibus præcipuum, das allein Churfürsten in ihrem Rath das Concept des Reichs-Abschiedes abzulesen und zu überlegen gebühre / solches aber dem Fürsten-Rath nicht zu communiciren sey / dann derselbe so wohl als der Reichs Stände Rath zu warten habe / bis ihm der Recess bey d gewöhnlichen Deputation vorgelesen werde. Cui tamen sententiæ minimè standum esse existimavit Senatus Principum; qui quid eo de negotio judicaverit, legere est apud Limnæum d. l. Post Examen hoc (quod omittit Lehmannus, &

Scri-

Scriptores Jurispublici præter Limnæum reliqui omnes) proponit Cancellarius Moguntinus, ut deputentur ex Statibus, quibus prælegatur Recessus, quomodo ab ipso conscriptus est, & si necessum sit, corrigatur, & emendetur. Nominatur Deputatis dies, in loco Conventui Electorum destinato, atque etiam Imperatori indicatur, ut ex suis Consiliariis unum vel alterum interesse prælectioni jubeat. Electores singuli, unum vel duos, quorum tamen, (si plures uno sint) suffragia, unius voti duntaxat vim habeant; Principes Ecclesiastici tres, seculares totidem, civitates duos eo mittunt. Tum per partes Recessus prælegitur. 1. Initium, dein Propositio, tum Conclusio, & de singulis vota rogantur Deputatorum. Qui si majoribus votis aliquid mutandum existimaverint, id mutatur; quod fieri quandoque exemplo ostendit Limnæus in notis ad n. 195. Si differant, votum decisivum Imperatoris Commissariis tribuit Lehmann. & Autor Comitologiae d. l. quibus potius fides adhibenda, quam Bertramo, cui negantem sententiam d. cap. 1. lib. 9. n. 194. tribuit Limnæus. Bis deinceps in Membrana, in Cancellaria, ut vocant, Electorali Moguntina Recessus describitur.

XXIV. Subscribitur postea Recessus. At subscriptio-
 num hujusmodi nullæ certæ videntur in Imperio semper
 fuisse leges. Olim Recessibus Imperii Germanici subscri-
 pisse etiam, Reges exteros tradit Goldast. in præfat. tom. 3. Re-
 cessuum Sacri Imperii Romani Germanici, ad Jacobum Regem. Ne
 longè abeam, inquit, Henricus II. Angliæ Tuae, Rex Serenissime,
 Princeps, nonne Comitibus Herbipolensibus, ut Imperii amicus interfuit,
 eorumque decreto, salvis Regnorum suorum privilegiis, subscripsit;
 quod unde acceperit nobis non constat. In vulgo Mogun-
 tino Recessuum Codice subscriptio omnis deest in Recessu Au-
 gustano de Anno 1518. Norimbergeni Pacis publicæ de An. 1532.
 Plures recenset Hyppolithus à Treisbach, im Unvergreiffli-
 chen Bedencken über etliche Fragen der Freyen Reichs-
 Ritterschafft Stand und Session betreffend; sed pro iisdem
 accipit

*Subscriptio Re-
cessuum*

accipit constitutiones Imperatorias cum Recessibus Comitiorum & Constitutionibus Imperii, quæ multum tamen differunt. Limnæus in Notis d. l. n. 208. addit Recessum Ratisponensem de Anno 1546. sed ille ab Imperatore subscriptus est. Aliquando solus Imperator subscribit nomen solummodò proprium, non dignitatis, & subsignat Recessum, ut videre est in R. 21. zu Regenspurg de An. 1546. Limnæus Recessum Wormatiensem de An. 1548. itidem à solo Imperatore subscriptum putat; sed labitur, ut ex collatione patet. Aliquando Imperator & Elector Moguntinus ut in Policey: Ordnung zu Augspurg/de Anno 1548 ubi illum inferiori loco subscripsisse & nomen simul dignitatis & officii addidisse, & quandoque præmississe illa; ad *Mandatum Electi Imperatoris prroprium*, observat Limnæus lib. 9. cap. 1. n. 202. Interdum cum Imperatore & Cancellario, etiam tertius, aliquando Vice-Cancellarius Udalricus Zasius, interdum Consiliariorum vel Secretariorum aliquis subscripsisse legitur, in eum finem, ut speciali mandato Cæsaris, recognitionem & revisionem à se factam esse subscriptione sua testarentur: Kircherus de Officio & dignitate Cancellarii, lib. 4. cap. 3. n. 58. Quandoque cum Imperatore Vice-Cancellarius solus vel Secretariorum aliquis; Policey: Ordnung zu Franckfurt/A. 1577. R. 21 zu Regenspurg/de A. 1577. Sed & illud memorabile, quod Hieronymus Caninius in discursu ad Auream Bullam in Italia edito, postea Lutetiæ Parisiorum in Linguam Gallicam traducto Anno 1613. p. 85. scribit, à Carolo Magno, ad Carolum ferè IV. nullius ferè Civitatis Imperii Recessuum subscriptione mentionem fieri.

XXV. Plerumque tamen Electorum & Statuum, qui aderant, nomina etiam accessisse controversia vacat. Quod ex collatione patescit: idque hodie solenne esse Limnæus monet, & facili experimento discere potest, qui Recessus perlustrare velit. Rex Bohemiæ tamen, jam indè à ducentis annis, non legitur subscripsisse Comitibus Decretis, monente Goldasto in *Tract. de Juribus & privilegiis Regni Bohemiæ*

hemia, lib. 4. cap. 5. n. 14. cujus rei ipse has rationes reddit 1. ne
videantur à Germanis legem accipere. 2. Quod iidem fu-
erint Imperatores & Reges Bohemix. Quarum postremam
ideò impugnat Carpzovius de lege Regia, cap. 5. sect. 9. n. 29.
quod duplici subscriptione uti potuisset eo casu Imperator
ut solent etiam alii Imperii Status. Olim nec illorum Sta-
tuum nomina subscribebantur, qui vel contra unum & alte-
rum caput Recessuum protestati erant; vel in Recessum
non consenserant. Undè notat Arumæus Tractat. de Co-
mitiis cap. 8. n. 99. Correspondentes Evangelicos, ut vocaban-
tur, ea de re conquestos esse, ac asseruisse in Comitiiis A. 1613.
 Daß dergleichen im Heiligen Römischen Reich nicht
 bald erfahren / ja kein einzig Exempel zu finden ist / da
 diejenigen Stände / welche etwa einen Abschied nicht
 mit beliebet / dergestalt hätten darzu gezogen / oder
 verbunden werden wollen / sondern da auch nur etwan
 wenige Stände darwider protestirt, daß derselben
 Sieglung und Subscription, denselben Abschieden gar
 nicht nachgesetzt / auch in den Abschieden selbst / diese
 formalia der alten Teutschen Erbarkeit gemäß / ge-
 braucht werden: Wir die Churfürsten und Stände /
 so diesen Abschied angenommen / und bewilliget x. wie
 in Jahren 1530. 1531. und andere mehr: Postea ta-
 men aliter obtinuisse videtur, vid Recessum de Anno 1545.
 & 1555. quibus adde Arumæum, d. 1. Subscribunt autem
 non ipsi Status Imperii propria manu sua nomina, de quo
 olim dubitabat Limnæus d. c. 1. lib. 9. n. 209. sed Secretarius
 Moguntinus: quod disertè Lehmannus scribit: lib. 7. Chron.
Spirens. c. 124. in fine. Damit sich auch der Subscription
 halber kein Mangel noch Irrthum errege / wie gemei-
 niglich geschicht / so gebühret dem Churfürstl. Männ-
 lichen Secretario, daß er aus den Gewälten / so zur

E

Can

Cangelien geliefert / alle der Anwesenden Churfürsten
 und Stände / auch derselben Gesandten Namen ord-
 dentlich verzeichne. Als erstlich der Churfürsten. Se-
 cundo der geistlichen Fürsten: Tertio der weltlichen
 Fürsten: Quarto der Prælaten und Prælaturen: Quin-
 to der Grafen und Herren: Sexto der Frey- und
 Reichs-Städte Gesandten/und der Verzeichnissen eine
 in ieden Rath/ so viel denselben Rath betrifft / überge-
 ben / damit sie besichtigen/und welcher vor oder nachste-
 hen soll / ordiniren. Adde, quæ monet Episcopus Eich-
 stadiensis apud Limn. *in notis tom. 2. ad cap. 1. lib. 9 n. 219.* Unde
 est quod in Recessibus aliquando hæc nomina mendosè le-
 guntur: cujus Exemplum est in Recessu Spirensi Anni 1544.
 ubi Georg Ludwig von Seinsheim zu Hohenkitten-
 heim/pro Cottenheim legitur, ut monet Thrasybulus Le-
 pra de rebus gestis Seinsheim. *lib. 1. p. 82.* Et in ordine
 præterea aliquando peccatum esse, ut inde certum argu-
 mentum deduci ad Præcedentiæ jus non possit, itidem ob-
 servant alii. Quomodo Legatus Elwangenensis in Comi-
 tiis Ratisponensibus de Anno 1641. affirmavit. Daß die
 Probsten Elwangen/ Anno 1521. zu Wormbs/ allda
 ein abgeordneter Doctor, Heinrich Winckhöffer / von
 dreyzehn unterschiedenen Prælaten, darunter auch
 von Elwangen Gewalt getragen / aus Überschen in
 dem Abschied unter die gemeine Prælaten gesetzt wor-
 den / und sey kundbar/daß in Subscription, sonderlich
 der alten Reichs-Abschiede/auch sonst in mehr Wege
 verstorffen; in gestalt eben dergleichen Fehler auch dem
 Stift Fulda im Jahr 1524. zu Nürnberg laut selb-
 gen Recess begegnet. Vid. Limnæum *tom. 1. addit. ad lib. 9.*
cap. 1. ad n. 219. & in actis Comitiorum *Anni 1654.* Episcopus
 Eichsta-

Eichstadiensis ait: Es ist nicht genug des Vorsitzens wege sich auf die Subscription des Reichs Abschieds zu beziehen; sondern es ist nach der Reichs-Observanz von nöthen solche Subscription, bevorab selbige nicht von den Fürsten un Ständen eigenhändig zu geschehen pfleget/ mit denen Reichs-Protocollis zu justificiren. Sed nec si omissum in subscriptione Recessus reperiatur nomē alicujus qui alioquin idonee se Statum esse probare queat, ideo colligere licet non esse eum statum; cum & hodiē aliquando non vocentur ad Comitia, qui vocari debent, quod ostendit Rudolph Imperatoris Epistola quae extat *part. 2. actorum Brunsvicensium sect. 2. in addit. pag. 21.*

XXVI. Ut varia subscriptionis ita etiam subsignationis ratio fuit. Modo enim solus Imperator sigillum suum apposuit, quod veteri ævo observatum ex Bulla Aurea, Recessibus Imperii de An. 1442. & 1495. rectē monet Wehnerus in Practicis Observat. voce Reichstag/ Limnæus d. lib. 9. c. 1. n. 211. Interdum solus Moguntinus, ut videre est in Constitutione von Handhabung des Fridens und Rechts, Limnæus minus rectē Imperatorem & Electorem sigillum suum huic Constitutioni adjecisse scribit. Quam varia deinceps ea fuerit, docet Wehnerus, Limnæus d. l. Modum subsignandi, qui hodiē receptus est, his verbis exhibet Beckerus in Synopsi Juris publici lib. 4. p. 1. p. 480. *Funiculum duplicem infimæ parti pergamenti transfixum in superiore parte sigillum Caesaris conjungit: post cujus sigillum funiculus in duos divisus manet, & in illo qui à dextero latere sigilli Casarei est, Ecclesiastici sigillum suum annectunt: ac primò quidem nomine Electorum Ecclesiasticorum, Moguntinus, vel in ejus absentia Consiliarius, aut alius Elector Ecclesiasticus, qui in sessione prior est, sigillum appendit. Secundum in latere dextro sigillum applicat Ecclesiasticus Prin-*

E 2

ceps

*Subsignatio
Receptum*

ceps in sessione precedens, in secunda Statuum Classe, vel eo absente in sessione proximus. Tertio loco unus ex Prælati sigillum apponit. A latere sinistro sigilli Cæsarei è regione Moguntini, in altero funiculo Elector Bavarie, vel eo absente ejus Consiliarius, aut alius Elector secularis ejus nomine. Secundo loco, sigillum nomine secularium Principum appendit secularis aliquis Princeps, qui in sessione prior est. Tertio loco unus ex ordine Comitum Wetteravicorum & Suevicorum, alternis vicibus sigillum subjungit. Ultimo sigillum Civitatis Imperialis illius, in qua Comitatus habentur, funiculos ambos conjungit. Conf. Lehmann. & Autorem Comitiologiae d. l. Quæ in ultimo Recessu ob signationis observata fuerit ratio, apparet ex ipso §. finali Imperii Recessus; quem ubi quis contulerit cum Schemate exhibito nuper ab Hermanno Hermes Fasciculo Juris publici c. 36. n. 84. p. 747. facile animadverteret, ibidem omissam esse Saxoniam & Brandenburgicam sub signationem, ac in Bavarica pro Comite Wolfeghensi Maximiliano Willibaldo, ibi legi Hermannum Egonem Comitem Curtium.

Publicatio
Receptum

XXVII. Sequitur Publicatio. Eam Imperatori competere extra controversiam est: R. A. de Anno 1521. in princ. §. artic. 16. Instrumenti pacis, vers. *Imprimis quidem*, ibi per universum Imperium Edictum promulgat, idque usu receptum testatur d. l. Lehmannus. Quod adeo extendunt plerique, ut soli Imperatori hoc Juris competere velint, illudque inter Reservata numerent: Reinking. de Reg. S & Ecclesiast. lib. 1. class. 5. cap. 6. n. 122. Fibig. Elect. Juris publici semidecad. 8. quest. 3. n. 13. & prolixè Stamler de Reservatis §. 33. Alii tamen, & inter eos Hypolithus part. 1. cap. 6. sect. 2. solius Imperatoris nomine leges promulgari perpetuum esse non existimant, adductis tum aliis tum imprimis verbis illis Ordinationis Cameralis novissimæ An. 1555. quæ in præmio habetur, ibi: *Dass dieselbe mit Rath/*

Rath/Zuthun und Vergleich der Chur Fürsten/ Fürsten und der Stände / durch eine sondere Constitution in das Heil. Reich publiciret worden: & Recessu de Anno 1495. Vom gemeinen Pfenning: ubi nomina Electorum & Principum una cum Imperatoris titulo Recessui præfixa leguntur; cui tamen, id singulare aliquid, nec unquam alias usurpatum esse respondet *d. l. Stamlerus*. Fieri consuevit publicatio hæc ista ratione. Omnibus Statibus ut conveniant in Curia indicitur, ibi Imperator vel Commissarius ejus paucis repetunt, quæ, post maturas deliberationes conclusa fuerunt, in scripturam redacta, ac modo prælegenda sint. Moguntinus deinceps Cancellarius, in confessu Imperatoris, Statuum, atque populi, publicè Recessum prælegit, quam lectionem excipit admonitio Imperatoris ad Status, ut singula Recessus capita facta tecta servare velint: post plures alios Arumæus de Comitibus *c. 8. n. 103*. Lehman. *d. l. publicati Recessus duo, ut vocant. Originalia scribuntur; eorum unum Imperatoris, alterum Moguntinæ Cancellariæ inferitur. Moguntinus deinde Elector jubente Imperatore exemplum ejus Imperialis Cameræ Judicio transmittit. Mandati Cæsarei formula hæc extat apud Arumæum d. l. n. 105.*

Nach dem im jungsten Reichs - Abschied - Articul begriffen seyn / die euch berühren / und zu vollziehen gebühren / haben wir dem Ehrwürdigen N. Erz - Bischoffen zu Maynz / des H. Röm. Reichs in Germanien Erz - Canslern / unsern lieben Neven und Chur - Fürsten aufgelegt / euch von solchem Reichs - Abschied Abschrifft zuzustellen. Und ist darauf unser Gnädiger Befehl an euch / das ihr solchem Reichs - Abschied in allen Articuln / Puncten und Meinungen / so viel euch belangt / und zu vollziehen gebühret / gehorsam nachkommt / und gelebet / daran erstattet ihr unseren gefälligen Willen und Meinung. Unde Cameram ad

observationem Recessuum Imperii, ante hanc insinuationem, & quod eam excipit commune Decretum, ut vocant, quo Litigantes, Advocati Procuratores de eorum observantia admonentur, non adstringi nuperrimè monet Notator ad Rhodinium ad *iii. 1. p. 2.* quod Decretum commune demum 7. Septembr. promulgatum constat circa Recessum Anni 1654. quamvis is jam Majo mense solenni publicatione Statibus innotuisset.

Idiomata Recessuum XXIIIX. Lingua Recessus Imperii hodiè Germanica conscribi, monent Limnæus *lib. 9. c. 1.* Sichmannus *in Speculo Imperii Romani cap. 27. n. 10.* Olim edicta Attilæ & leges Comitiales tribus plerumque linguis perscriptas & promulgatas fuisse, Latinâ, Germanicâ & Slavonicâ tradit Goldastus *in præf. ad tom. 3. Collectionis Recessuum &c.* ab ultima autem Francorum memoria, usque ad annum Christi nati millesimum capitula de quibus communi consensu convenerat (quæ hodiè Recessum dicimus) per Episcopos & Abbates latinè concepta, dein Germanicè ac Gallicè in utroque populo publicari consuevisse. Sed cum in unum Imperii corpus Attilæ tempore nondum convenerit Germania, nec Comitata talia nec Recessus esse potuerunt; ut frustra queratur, qua lingua scriptum fuerit, quod non fuisse constat. Certiora sunt, quæ post Suffridum, Ægidium Schudum, Beuterum, Reineccium ac Willichium, tradit Heigius *quæst. 7. n. 63.* & manifestius reliquis probat Lehmannus *in Chronico Spirensi, lib. 2. cap. 45. lib. 5. cap. 107. & lib. 4. cap. 21.* ab initio Imperii Germanici, non Germanicæ, sed Latinæ linguæ receptum fuisse in Comitiorum Decretis & Instrumentis omnibus usum. Prima Recessus Germanicè scripti mentio est apud Gothfridum Monachum, in analibus ad annum 1236. *Curia celeberrima, ait, in assumptione beata Maria apud Moguntiam indicitur, ubi ferè omnibus Principibus Regni Teutonici convenientibus pax juratur, vetera jura stabiluntur, nova statuntur, & Teutonico sermone in membrana scripta omnibus publi-*

publicantur. Extat Recessus apud Goldastum tom. 2. Reichs-
 Satzungen / p. 17. Est id omnium Instrumentorum pri-
 mum, de quo quidem constat, quod lingua Germanica
 scriptum superest: conf. Limn. ad Capit. Caroli V. art. 14.
 voce die Teutsche. Constat sanè, Maximilianum I. Impera-
 torem, suâ ætate, magnum ei statuisse præmium, qui o-
 stendere posset Instrumentum ante 500. annos scriptum,
 ut memorat Beatus Rhenanus, diligentissimus rerum Ger-
 manicarum Scriptor lib. 2. Rerum Germanicarum: cap. Franci
 Germanicâ sunt lingua usi. Non tamen ex eo confestim
 omnia Germanica lingua scripta sunt, nec præcepum tale
 monstrari in Scriptore quidem idoneo potest Primus Ru-
 dolfus Habsburgensis, quod Clericis, utpote solis Latinæ
 linguæ peritis ac ideò Scriptoribus Instrumentorum omni-
 um in peregrina lingua, ad cujus peritiem difficulter Lai-
 cos admittebant, patere videret hac ratione viam illuden-
 di Laicis, eorumque facultates per fraudes ad se derivandi,
 constituisse creditur: ut posthac, ob inscitiam Nobilitatis, Prin-
 cipum & Pontificum edicta, & Privilegia, Teutonum linguâ ederentur,
 que hætenus Romano sermone datasunt: ut Aventinus scri-
 bit lib. 7. Crusius Annal. Suev. l. 3. p. 3. c. 1. de hoc negotio ait
 sic lego, Rudolphum jussisse, ne amplius literas contractuum Notarij
 latinè scriberent; sed Germanicè. Multos enim simpliciores plebis antea
 latinâ scriptione deceptos fuisse. Probant hanc sententiam Leh-
 mannus d. l. Spangenberg. in Chronico Saxonie cap. 264. fol. 450.
 Heigius quest. 7. num. 64. Goldastus, qui exhibet tom. 2. constit.
 Imp. p. 311. summam Decreti, Johann. Sitman. d. cap. 27. n. 14.

XXIX. Sed Goldasti illam Decreti Comitialis sum-
 mam nihil authentici habere, cuius liquet. Et autores
 omnes qui rem commemorant, quamvis inter eos viri gra-
 ves aliqui, coævi tamen non fuere Rudolpho, nec à coævis
 accepere: ne ipse Aventinus quidem, qui Autorem nullum,
 ex quo in lib. 7. profecerit, recitat, qui eâ ætate, quâ Rudol-
 phus vixit, tale quid memoriæ prodiderit. Et Bulla Aurea
 Lati-

*Ad germ. linguam
 obligationem
 ad necessita-
 ria et præcepta
 an recepto.*

Latino sermone composita est, & multa extant alia Instru-
 menta eadem lingua Rudolphi ævo, & postea scripta. Sed
 & ipsi Scriptores rem diversa ratione recensent. Aventi-
 nus & Lehmannus de solis Principum & Pontificum
 Edictis & privilegiis loquuntur. Crusius etiam Notariis
 prohibitum scribit, ne contractus latinè scriberent; quod
 non usus illorum temporum solum, sed & Constit. Colo-
 niensis 15 r 2. anni, inscripta Ordnung der Notarien S.
 Item die Notarien 10. permittit. Undè non immeritò ti-
 midè de hoc negotio pronuntiat. Limxus *Annotamentis*
ad art. 14. Capit. Carol. num. 6. & seqq. Quid? quod Capitula-
 tionibus Imperatoriis jam inde à Caroli V. Imp. tempore,
 insertum legitur, ut in negotiis Germanicis Imperator
 exoticis quidem linguis in Imperio uti non possit; extra
 Imperium tamen etiam illis, in Imperio autem Latinâ &
 Germanicâ uti queat; vid. *Capit. Carol. V. art. 14. Ferd. I. art. 13.*
Rudolphi II. art. 13. Mathia art. 14. Ferdin. II. art. 12. Ferdin. III. art.
16. Ferdin. IV. art. 42. quod reliquis plenius explicatum legi-
 tur in Capitulatione hodierna *Imper. Leopold. art. 43.* verba
 sunt: Wir wollen auch / in Schrifften und Handlung-
 gen des Reichs keiner anderen Zungen noch Sprach-
 gebrauch lassen / dann der Teutschen oder Lateini-
 schen Zungen / es wäre dann an Orten außershalb
 des Reichs / da gemeinlich eine andere Sprach in U-
 bung wäre / und im Gebrauch stünde / sedoch in aller-
 wegen in unserem Reichs = Hof = Rath; der Teutschen
 und Lateinischen Sprach unabbrüchig. Quo loco
 prætermittendus est Sithmanni error *dict. cap. 27. n. 17.* ubi
 existimat Capitulum Imperatoris provisum, quod solâ uten-
 dum sit Germanicâ linguâ, quod Ferdinandi II. Capitula-
 tione probare contendit, quæ disertè *art. 12.* Latinam ta-
 men Germanicæ addit. In iudicio Aulico Imperiali utrius-
 que etiam linguæ usus est: Verneuerte Reichs = Hoff = Rath =
 Ordnung!

Ordnung / de Anno 1654. iii. 3. J. ferner soll in dergleichen Parthey-Sachen keine Schrift anderer Sprache/dañ Teutsch und Lateinischer bey dem Reichs-Hof-Rath angenommen werden / adde Capitulationes. In Camera tamen Imperiali receptum esse scribit Julianus Magenhorst, in Coment. in Ord part. 1. tit. 3 p. 7. ut procedatur in lingua Germanica. Unde processus latinos contra Episcopum Verodunensem, & Ferdinandi Rom. Regis in causa Feloniæ, contra quendam Germanicum Principem denegatos, & ut in Germanica lingua proponerentur omnia, decretum fuisse, tradit. Quod tamen nec esse perpetuum ostendunt causæ Flandriæ & Hollandiæ, quas ipse excipit. Sanè Instrumentum Pacis & latinè conscriptum, & hâc linguâ, Recessus Imperii Anni 1654. partem facere, notius est, quàm ut memorari debeat. Ut vel non idoneè probari talem Rutolphi legem fuisse aliquam, vel certè desuetudine sublata necesse sit Interim Recessus duobus proximis seculis ferè omnes lingua Germanica scriptos docet eorum postrema in uno volumine facta collectio.

XXX. Recessus hos omnes deinceps, qui Imperii Germanici partes sunt pro legibus habent, Imperator, & reliqui Imperii Status ac subditi immediati & mediati. Unde obligatoriæ illæ in Recessibus Imperii, eorumque Supscriptionibus formulæ. Antiquiores ejus argumenti, cuivis quærenti, ex ipso Recessuum volumine se offerent. Subjicimus saltem recentiore[m] ultimi Recessus: Solches alles und jedes wie hieroben stehet / und Uns Käyser Ferdinand den Dritten berühren thut gereden und versprechen wir bey Unsern Käyserl. Würden und Worten / stät / fest und unverbrüchlich aufrichtig zu halten / zu vollziehen / deme stracks nachzukommen und zugeleben / sonder Gesehrde: Und wir die Chur Fürsten und Stände / und der abwesenden verordnete Râth / Botschafften und Gesandte ic. gereden und versprechen in guten wahren Treuen / alle und jede obbeschriebene Puncten und Articul, als wie obstehet / so viel die einen jeden oder den von dem

Von A Effect
Recessum

er geschickt oder Gewalthabender ist/betrifft oder betreffen mag/wahr/stät/aufrichtig/und ohn Verbrechen zu halten und zu vollziehen/und dem nach allem Vermögen nachzukommen. Quod etiam se facturum, ac nullum Rescriptum, Mandatum aut Commissionem in adversum concessurum, solenniter promittit, & jurat Imperator in Capitul. vid. ult. Capitul. Augustissimi Imperatoris Leopoldi art. 38. Neque novum id est, sed jam inde in prima Caroli V. Capitulatione art. 32. usurpatum. Legitur quidem id in Caroli V. Capitulatione, saltem in hunc modum: Wir sollen und wollen auch in dieser Unserer Zusagung/ der gülden Bulla, des Reichs Ordnung und Gesetzen so jetzt gemacht/ oder künfftig durch Uns mit Chur Fürsten/ Fürsten und Stände des h. Römisch Reichs Rath möchten aufgerichtet werden / zuwieder kein Rescript, oder Mandat, oder ichtwas beschwerlichs / unerhörter Sachen ausgehen lassen oder zu geschehen gestatten: Unde existimare aliquis possit, audita causa id permissum fuisse Carolo V. Imperatori. Sed illa verba, velle ut audiatur causa in Comitibus presentibus Statibus, pridem monuit *ad dict. art. Limnaus.* Et ne subesset dubii quid, in sequentibus Capitulationibus omnibus omissa sunt, adjectis interim quæ sensum Capitulationis magis declarant, conf. art. 29. Cap. Ferd. I Maxim. II. art. 16. Rudolphi II. art. 33. 34. & 35. Mathie Cap. art. 39. Ferd. II tit. 38. Ferd. III. tit. 40. Ferd. IV. tit. 38 Leopoldi tit. 38. Multo magis autem alii. Status Imperii iisdem tenentur, ut, ex Recessibus patet: vid. post plures alios Carpz. *de Lege Regia c. 12. s. 2. n. 17. Arumæum de Comitibus c. 8. n. 106. Paurmeister. de Jurisd. lib. 2. c. 2. n. 57. Obrecht. de Jurisd. cap. 6.* De reliquis Imperii Civibus, qui Status non sunt & Subditis, Obrechtus *d. l.* ita quidem existimat, illos Recessus non obligare: quod habeant vim conventionum & contractuum, qui contrahentes solum obstringant. Caterum hoc à Republicæ nostræ instituto prorsus alienum esse rectissime monet Paurmeisterus *lib. 2. de Jurisd. c. 2. n. 57.* Ubi verè docet: aliud esse actionem & conventionem privatam, qua aliis, quam qui egerunt & consenserunt, præjudicat, cum gesta tantum ad actores suos restringi, ad alios verò

por-

porrigi non debeant l. Modestinus de exceptionibus leg. 2. Cod. de fide instrumentorum. C. res inter alios acta, in principio. Aliud conven-
ta ac Decreta publica, que non tantum constituentes, sed totam Civi-
tatem ex potestate antea in eos collata obligant. Nihil enim interest
per se aliquid discernat populus an vero ii, quibus decernendi nego-
rium dedit, l. item §. 1. quod cuiusque Universi. nomine.

XXXI. Secundum hos Recessus etiam jus reddi-
tur in Summis Imperii Judiciis. In Judicio Imperiali
Aulico ita rem sese habere probat Ordinatio novissima
Judicii Aulici Ferdinandi III. de Anno 1654. tit. 1. §. Und
weilen; ubi illa leguntur: Ob gleich eine Sach uns selbst
sten betreffe / allein. Gott und ihren zu der wahren Justiz
leiblich geschwornen Eyd allezeit vor Augen halten / so daß
zuförderst Unser Röm. Käys. Wahl. Capitulation, Reichs
Abschiede etc. und in Mangel derselben die Käyserl Rechte
te und rechtmäßige Observationen und Gebräuch in acht
nehmen / und nach denselben ihre Decreta, Bescheid und
Urtheil richten. Adde juramentum des Reichs Hof-
Raths / ibi: ieszige und künfftige des Heil. Reichs Consti-
tutionen und Sagungen etc. in acht zu nehmen in allen
Sagungen und Handlungen / & §. pen. Es solle auch
Unser Käyserl. Wahl. Capitulation, alle Reichs = Abschie-
de etc. auf der Reichs = Hof. Raths. Tafel / damit man sich
deren auf zweiffelhaftigen Fällen gebrauchen könne /
stets vorhanden seyn / und von selber nicht verrucket wer-
den. De Judicio Camerali idem disertis verbis constitu-
tum: vid. Ordinat. Cameralem de Anno 1555. part. 1. tit. 13. & in
Nova Concept. Ordinat. Cameralis part. 1. tit. 19. & Juramentum
Assessorum part. 1. tit. 57. ibi: Nach des Reichs gemeinen
Rechten / Abschieden etc. Denais voce Assessorum
munus Rodingh. Pandect. Camer. lib. 4 tit. 3. p. 963. Quia
si quando parum attenderentur Imperii Recessus, gravissi-
mè eâ de re conquesti leguntur prudentiores multi ex
Imperii Statibus. Fridericus Wilhelmus, Pro-Elector Sa-
xoniz, in Scripto ad Legatos in Comitibus Ratisponensibus commorantes
ita in fin: Es ist leider dieser Mißbrauch bey solcher wolbe-
dachten Reichs Ordnung / daß es zwar verabschiedet also

Quando respicit
affat recessu

verbleibe / wie es aber ins Werck zu richten / beyzeiten nicht in acht genommen werde / sondern sich mehrer theils ohne fernere Zuthun darauf verlasset / das solches im Reich also geschlossen / und in Abschied gebracht / darüber einmals das H. Röm. Reich unversehns zu Grund und Boden gehen mochte. Et Evangelicorum Statuum Lipsiæ congregatorum ad Imperatorem in literis die 18. Martii Anno 1631. gravis est querela: Es wolle das Ansehen gewinnen / als ob die so mit grosser providenz und Sursichtigkeit aufgerichtete Sanctionen und Abschiede / gar ihre Abschiede bekommen sollē.

XXXII. At quæ sit ratio quâ adstringūt Imperii Stat⁹ & Subditos inquirendū nobis adhuc superest: vim contract⁹ an legis habeāt Recessus? an utriusq;? quod nostra ætate disceptari cœpit. Contractus vim iis negari non posse, docent manifestissimi textus singulorum ferè Recessuum vid. Recessum de Ann. 1500 in fin. Recess. de Ann. 1512. itidem in fine: de Ann. 1559. ubi verba vereiniget / verglichen / verpflichtet / vertragen (quæ Contractus sunt,) reperire est. Sed &, quod itidem leguntur in Recessu 1559. illa: setzen / ordnen / und wollen: & in Recessu Imperii de Ann. 1564. setzen / ordnen / und wollen demnach. Et in recessu de Anno 1570. Darum gebieten und wollen / daß alle und jede Stände und Obrigkeiten / ob diesem Unserm Gebot mit allem ernstlichen Fleiß halten / quæ præceptum & legem continent: & cum Recessus ab iis, qui legum ferendarum potestatem in Imperio Germanico habent, ferantur, cū obligatorio præcepto, omnibus Imperii civib⁹ & subditis publicentur: tum in plerisque quæ iis continentur rebus votorum numerus attendatur, idque jus sit, quod plures volunt, cum in Contractibus vota plurium non sufficiant, sed singulorum consensus requiratur; Ideò & leges esse, & contractus vim habere, non immeritò Fibigio *quæst. 3. semidec. 8. n. 11.* visum fuit. Neque novum est, utramque vim contractus & legis uni negotio tribui, quod pridem observatum Grotio *lib. 2. de J. B. & P. c. 14. num. 9.* vid. ad eundem Feldenum *in ult. edit. Annot.* Et monuit jam antea Obrechtū Paurmeisterus *d. l.* qui inde, quod in vim contractus valere Recessus dicuntur, malè addita exclusiva particula, quasi solum in vim

contractus valent, exemerat à Recessibus mediatè Subditos)
*Quod dicitur Decreta vel Recessus Imperii habere vim conventionum &
 contractuum, non ita simpliciter exaudiendum esse.*

XXXIII. Cessat vis & obligatio Recessuum Imperii, ex iis
 causis, quæ alioquin faciunt cessare legis virtutem. I. Si cesset
 tota causa finalis vel finis internus, qui à re præcepta non di-
 stinguatur. Ad eum enim in cessatione legis omnis respici-
 tur, non ad externum, & à materia præcepti distinctum, quando
 quæritur de perseverantia illius & cessatione vid. *l. ult. ff. de
 Scio Siliano l. 8. §. 2 de Jure Patronatus, Suarez de legibus lib. 6.
 c. 9. n. 5. 9. 10. Salas de legibus disp. 21. sect. 3. n. 34. Bonacina disp. 1.
 quest. 1. punct. ult. §. 2. n. 1. vers. dixi cessante tota causa: post Covarru-
 viam Azorium, Victoriam, Castro Palao Operis moralis part. 1. Tract.
 3. disput. 5. punct. 1. num. 4. II. Si ad certum tempus, vel ter-
 minum saltem, aliquid Constitutum sit, ut Constitutiones
 de solutione Debitorum in ultimo Recessu de Anno 1654. §. So-
 viel nun die Capitalia: Neque enim dubium existente ter-
 mino legis, eam evanescere, *l. 27. §. 1. l. 52. §. 3. de pactis l. 21. ff. de
 Vulgari & pupillari substitutione. III. Si abrogetur, lata alia in adver-
 sum lege: §. penult. Instit. de Jure N. G. Civili l. fin. de Constit. Princip.
 & cap. 1. de constit. in 610. Thomas 1. 2. quest. 97. art. 1. & ibi Scholastici
 ac Moraliste, Interpp. in l. un. C. de caducis tollendis in princ. & passim.
 IV. Si consuetudine rationabili, & legitimè præscripta, ejus obli-
 gatio sublata sit, *l. 32. §. 1. ff. d. LL Scris & longa consuetud. cap. ult.
 X de consuetudine. Non est verò obligatio sublata si simpliciter,
 quamvis longo tempore, nullus sit Recessus alicujus usus quod
 fieri solet in multis materiis v. g. Expeditionis Romanæ, Turci-
 cæ, &c. arg. l. 3. in princ. C. de Jure Domini impetrando Consuetudo
 enim quæ legem, abrogare debet, vel novam statuere, necessa-
 riò oriri debet ex speciali intentione statuendi novam, Emanuel
 Saa. verbo Consuetudo, Bonacina, disp. 1. quest. 1. punct. ult. §. 3. n. 19. post,
 Suarezium, Vasquez, & Salas, Castro Palao d. l. Disp. 3 punct. 3. n. 12.
 Sed & ex parte cessare potest ex Interpretatione, si nempe decla-
 retur, Recessum ad illum casum, de quo agitur, non pertinere,
 quod de LL. in genere omnibus monet, post alios Castro Palao
 d. l. disp. 5. in princ. punct. 3.***

*Quando cessat
 vis Recessuum*

XXXIV. Dispensatione etiam remitti obligationem ut aliarum multarum legum, ita interdum Recessus Imperi posse, dubio vacat vid. ejus Exemplum in Recessu de Anno 1654. S. Nach dem mahl aber / & secuta dispensatione, quæ extat apud Rhodangium pandect. Cam. lib. 1. tit. 12. p. 201. adde Amplissimum Dn. Johannem Melchior Sax. in diss. de Dispensationibus th. 251. Dispensatio tamen hæc, non ad Imperatorem solum, sed Imperatorem cū Statibus simul spectat, quod satis ostendunt Capitulationes: vide imprimis ultimam Leopoldi Imperat. art 38. Carpz de lege Regia cap. XII. sect. 2. Illud vix monendum esse putamus nullam esse universalem obligationem ad Recessum, si de eo convenire Status nequeant, quod factum Anno 1608. & Ann. 1613. in nuperis Comitibus Anni 1654. ajunt Principes & Status Protestantes apud Linzium tom. 2. addit. ad lib. 9. cap. 1. n. 167. Anno 1608. Sey es zur Dissolution des Reichstages / An. 1613. aber zu keinem ordentlichen verglichenem und allerseits beliebten sondern vielmehr einem einseitigem von den Protestirenden vermög vorhandenen offenen Abdruck's publicè contradicirten Reichs. Abschied/ro. ausgeschlagen.

Differet. Constit. Statibus Imperii
Constitutio Imperatoris solius.
Hi enim Statuum liberationem & consensum postulant.

Differunt Recessus Provinciales a Recessibus

XXXVI. Patet ex his, quæ scripsimus, quid differat à Recessibus Imperii Constitutio Imperatoris solius. Hi enim Statuum liberationem & consensum postulant. Quid à Constitutionibus Imperatoris etiam si accesserit unius vel alterius ex Statibus extra Comitibus consensus, ut in Pace Pragensi, quæ idè meritò in ultima Editione Moguntina Recessuum, omissa est. Sed & à Recessibus Conventuum Circularium multum discrepant. Sunt enim illa Decreta, Comitiorum non omnium Imperii Statuum, vel nomine omnium collecta, sed certæ saltem Imperii partis. Multò magis autem inter Recessus Generales hujusmodi, & cujuscunq; Germanicæ Provinciæ Particulares Landtags Abschiede/ differentia plurimum est. A Statibus enim solummodò Provincialibus, unius alicujus Imperii Status, ad salutem unius Provinciæ illi componuntur. Qua ratione & discriminis plurimum est inter universales Imperii leges & Ordinationes hujusmodi Provinciales vel Statuta. Quin satis quoq; manifestè apparet, quale sit inter Recessus hujusmodi

jusmodi & foedera Statuum Imperii, vel invicem, vel cum aliis, discrimen.

XXXVI. Cæterum aliquot seculis nulla Recessuum hujusmodi facta est collectio. Primum enim, quod sciamus, uno volumine Anno 1527. Spiræ typis descripti sunt. Inscripto libri ista: *Alle und iede des Reichs Ordnungē, samt der gülden Bull und Abschieden 2c. Aus Befehl Kayser. Majest. Statthalters und Regiments im Heil. Reich zusammen gelesen durch Peter Trachen/ Schultheissen zu Speyer.* Insecuta Editiones Moguntinæ An. 1548. 1552. 1559. 1567. 1599. 1607. 1614. 1615. 1621. 1642. quam excepit demum ultima Anni 1660. Omnes verò imperfectæ. Nec enim Recessus alios, quam ab anno demum 1356. promittunt quidem. At verò tanto tempore, quod ad illum annum usque ad Caroli M. ætatem fuit, nulla fuisse Comitiam, nullos Recessus, nemo hætenus dicere ausus est: ac si auderet aliquis, ipsa ratione, Historia, & exemplis eorum, quæ habet Goldastus & Lehmannus, refelli potest. Sed & ab illo tempore nullæ Constitutiones Imperii ab anno 1356. ad annum usq; 1442. ibi exhibentur. Et fuisse tamen plures testantur vel illa solum, quæ in Chronico Spirensi collegit Lehmannus. Sanè Limn. ad lib. 9. cap. 1. num. 225. se admonitum ait à Georgio Christophoro Waltero, esse qui ab anno 1356. usque ad annum 1507. viginti & novem conventus Imperiales commemorant: quo toto tamen tempore non nisi 5. in Editione Moguntina Imperii Recessuum reperiantur. Cæterum, quod Walterus putavit: an idoneis argumentis ostendi possit vel ex Historia veteri, vel ex collectione aliqua, aut aliunde nos maximoperè dubitamus, Goldasto Lehmanno non observantibus alia Comitiam, aut Recessus, nisi annorum 1442. 1466. 1471. 1474. 1479. 1486. 1487. 1489. 1495. 1496. Addit his: *Erklärung des Land Friedens zu Nürnberg / anno 1552 aufgerichtet / S. so jemand von der schuld / Comitiam anni 1498. Friburgi habita.* Quod si his aliquis adjecerit Recessus anni 1510. 1535. 1543. 1559. 1569. qui integri additi sunt in ultima editione Recessuum, cum hætenus in collectionibus omnibus defuissent, is minimè dubitabit valdè imperfectas esse Editiones Recessuum Imperii hætenus.

Editiones Recessuum

nus omnes. Quid? quod insertæ sunt etiam Constitutiones, quæ Recessus Imperii non sunt. Nisi Recessum esse credere velimus, Interimisticum scriptum Anni 1548. quod in Moguntinis omnibus, & Pacem Pragensem, quam in Ostermanniana Editione Anni 1642. legimus,

*Heavi Edificio
nu Rec. Imp.*

XXXVII. Nec Imperfectæ solum sunt Recessuum Imperii Editiones; sed quod dolendum meritò multo plurimis etiam tum veteres, tum posteriores imprimis, laborant vitiis. Adducemus aliquot, undè id liquido cunctis patere possit, Exempla. In der Regiments-Ordnung zu Augspurg Anno 1500. Tit. der Türcken halb. in omnibus Editionibus corruptissimè legitur. Weiter haben wir nicht ohne Beschwerung unsers Gemüths betracht / und zu Herzen genommen / wie schwerlich der Feind Christi der Türck seine Macht nicht weiter (non nulla exempla habent nit weiter) dann bissher in Christglaubige Gewalt gesteckt: pro noch weiter / ut legitur in Editione hujus Recessus Spirensi anni 1527. correctæ à patro Trachen / Sculteto; aut ut habet Exemplar quoddam manuscriptum hujus Recessus: ierò ferner. Recessus Spirensis anni 1542. §. Wo dann also ic. in Editione Moguntina legitur: Durch die ungeordnete Einnemer / pro durch die untergeordnete ic. In der Kays. Erklärung wegen der Religion zu Augspurg / tit. 21. §. pen. (quæ tamen constitutio propriè non meretur locum inter Imperii Recessus, utpote non probata à Statibus omnibus, sed nonnullis saltem) legitur corruptè: hiemit wollen wir dem Ungehorsam nichts abziehen / den die Kinder ihren Eltern schuldig: pro dem Gehorsam / R. 21. zu Augspurg 1555. §. ob auch der Oberst: ibi: daraus sollen sie ihm Beyseyn der Beschädigten un̄ derjenigen / so die Sache nicht belanget (edit. veteres habent nit) zu halten: pro mit belanget; Cammer- Gerichts- Ordn. de Ann. 1555. part. 2. tit. 23. Es wäre dann / das die Sache und Handlung darüber die Kays. Mandata zu erkennen gebotten / pro verbotten; ut habent reliquæ Ordinationes, & latina versio Gobleri. R. 21. zu Augspurg / an. 1559. §. solche fürfallende / in fine ibi, die in Jahrs- Frist dem Cammer- Gericht verpflichtet gewesen / pro nicht verpflichtet gewesen;

(49.)

wesen; Münz-Ordnung zu Augspurg de An. 1559. §. Und damit diese etc. legitur. Doch wo die Kräiß-Grände befinden / daß von nöthen wäre zween Probation-Tage Jährlich gehalten werden / pro daß nicht vonnöthen wäre zween. Vidit hoc jam pridem Goldastus, qui ut ipse commemorat, im Rechtlichen Bedencken von Confiscationen der Zauberer Güter p. 140. destinaverat ideò in lucem edere libellum inscriptum: Warnung von denen zu Mainz/bey Beheim/Albin un Strobecken gedruckten Reichs Abschieden; Sed morte preventus quod facere animum induxerat, vel non absolvit, sed saltem libellus ille alicubi latet ineditus.

XXXVIII. Adeò autem non corrigit hæc vitia ultima Editio A. 1660 ut plurimis locis passim etiam augeat. Dabimus saltem ejus etiam aliquot Exempla. In Ordinatione Camerali zu Augspurg Ann. 1500. Constitutione cujus Inscriptio: Die Artikel des Cammer-Gerichts zu Lindau/Greyburg/werden hiemit ratificirt etc. p. 13. post verba: daß dargegen Reformation der Notorien fürgenommen werde; omittuntur illa: dardurch solches fürgenommen werde; & ibidem: untüglich geschickt/pro untüglich und nicht geschickt/ ut ex ratione & comparatione primæ Editionis Spirensis Recessuum patet. Id gravius etiam est, quod §. integer der Cam-Ger-Ord. zu Augsp. / A. 1500. aufgerichtet / qui sub tit. in princ. legi debebat, ac integris quatuor lineis cõstat, omittitur. Prolixum esset omnia referre, cum locis pluribus, quam aliquis qui non contulerit, credat, errore typographi peccatum sit: imprimis in Ordinatione Camerali. Interim ut posteriores nonnullæ Editiones, antiquissimas eo superant, quod additum habeant Germanico (qui solus in antiquis legebatur) latinum textum Bullæ Aureæ, Ostermanniana autem reliquas eo superat, quod Epitome Aureæ Bullæ etiam accesserit; Ita ultima hæc, reliquis eo nomine antistat, quod Recessus quinque an. 1510. 1535 1543. 1559. 1569. desideratos in prioribus adjecerit: & quod præterea in paragraphos, numeris distinctos, Recessus singulos dividat quod summam rerum, Recessibus definitarum, capita circa singulorum initia observet, ac demum Indices tres, Generalem, quam reliquæ Editiones multò locupletiolem, speciales verò, Bullæ Aureæ, & Ordinationis criminalis, locupletissimos habeat.

XXXIX. Melchior Goldastus ab Heimensfeldt tentavit quidem colligere à prima origine Imperii Germanici Recessus. Atque tomos
G etiam

etiam tres edidit. Eorum secundum Christiano II. Electori Saxonie, Vicario Imperii inscribit, atque dedicationis hujus hanc se habere causam ipse ad Electorē profitetur. *Ut super iis una pariter cum Serenissimo Collega in commune consuleret: Et ubi consuluerit, de iisdem juxta sanctissimi muneris à Regibus delatam gratiam, cum Sacra Casarea Majestate agat, eamque ope consilioq; juvet, ut auctoritate Imperatoria eas Constitutiones, quæ nonnihil ab usu recessisse videntur, commoda interpretatione, restituat, quæ obrepserunt atq; furtive sunt, (cujusmodi nonnullas in ea collectione esse à Pontificibus Romanis confictas ipse agnoscit) tollat, quæ publicis Decretis abrogata, nullas esse jubeat, quæ verò grata in vulgus & in usum bonumq; publicum necessariae sunt, quæve ut vim atque vigorem obtineat res communis postulat, nova sanctione corroboret, confirmet, in universoque Imperio exerceri procuret. Sed & res illa effectu caruit; & non manca solum est illa collectio, sed & falsa quædam, dubiæ fidei nonnulla, abrogata plurima eam continere, tum res ipsa loquitur, tum confitètem modo audivimus. Goldastum, cujus tamen laudem eximiam, in nonnullis adhibita diligentia meretur. Quid quod tertio operis illius tomo, & tomo uno Collectionis, quem Matthiæ Imperatori dedicavit, Francorum Regum Decreta, nostris Recessibus permiscet, & posteriores Recessus non attingit. Galli Decreta Comitiorum antiquissima, à primis Francorum Exordiis, summa cura collecta debent industriæ Cardinalis Mazarini, qui 50. Majoribus manuscriptis voluminibus, quicquid ab ultima antiquitate usque, excussis Archivis & Bibliothecis Gallia erui potuit, magnis sumptibus colligendum judicavit, quomodo illi ante paucos annos adhuc in Bibliotheca Mazarinea extabant.*

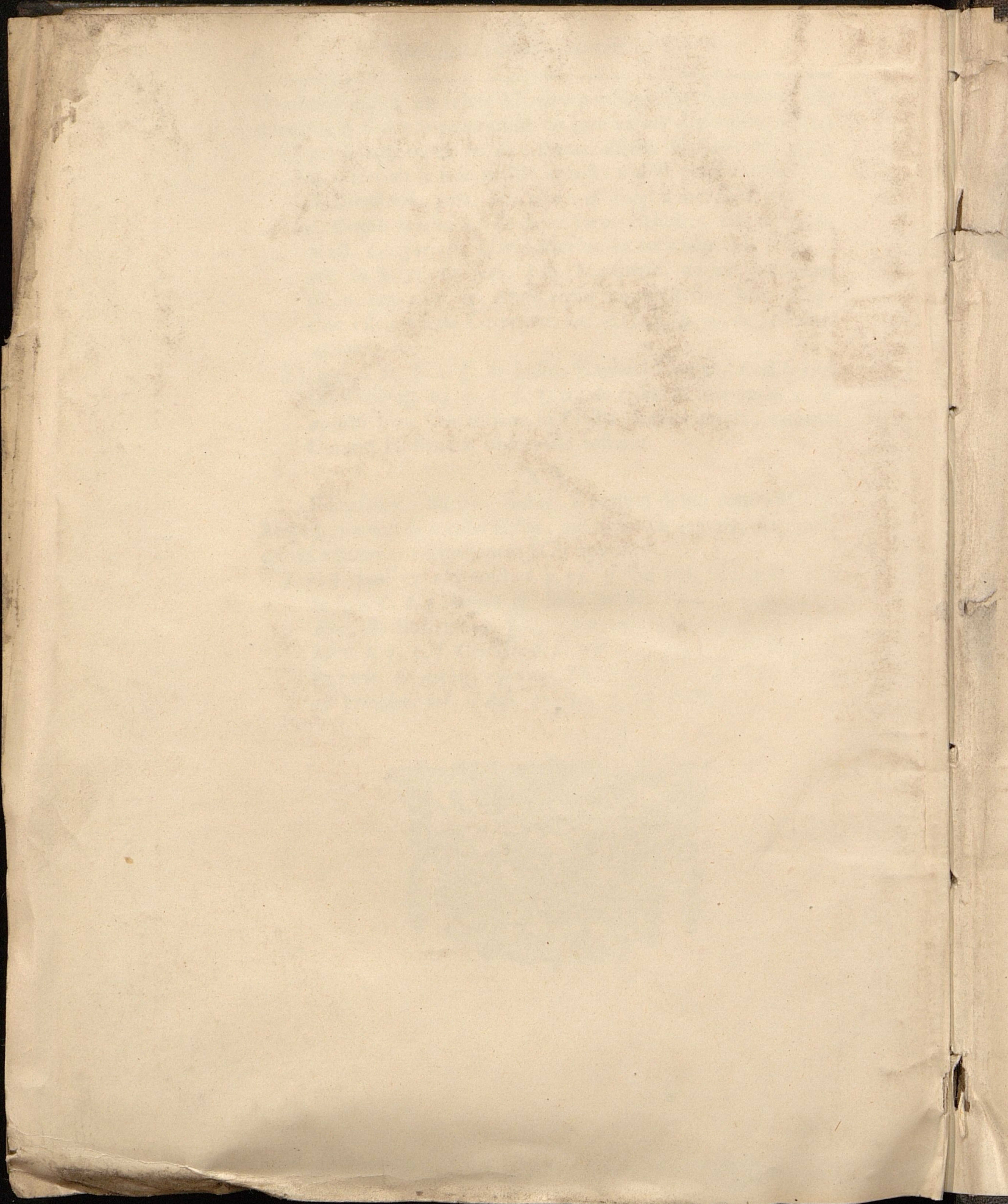
XL. Recessus hos Imperii à Pontificibus, & quidem Paulo IV. primum, inter libros prohibitos relatos, eaque de re non semel conquestum esse Ferdinand. I. Imperatorem legitur in *Disp. 4. Sol. 2. th. 1. lit. b. Collegii publici Dn. Cancellarii Schützii de Statu Rei Romanae.* Atque ejus rei testis advocatur Petrus Suavis Polanus in *Historia Concilii Tridentini*, qui verò suo nomine non alius est quam Frater Paulus Servita. Caterum quamvis tum ex Sleidano de Statu Religionis & Reipublicæ, tum ex Petro Suave id satis appareat, nonnullos Imperii Recessus bilem movisse Pontificibus, inprimis illos, qui continent *pacem religiosam, aliaq; Religionem, aut disciplinam Ecclesiasticam* attingentia; id tamen, omnes Recessus, ac totum volumen, inter libros prohibitos relatam, ibi disertis verbis legi, hætenus non observare potuimus. Non erunt autem hujusmodi protestationes aut contradictiones Pontificiæ majoris momenti, quam illæ quas opposuit Bullæ edita anno 1651. Paci Monasteriensis & Osnabruggensis Innocentius X. Sane fulgura hæc esse ex pelvi abundè docuere libris integris Viri Clarissimi Hermannus Conringius Helmsstädiensis, & Johannes Hornbeck Ultrajectinus Professor, quibus adde Ludovici de Montesperato Vindicias Pacificationis Osnabruggensis & Monasteriensis. Id demum addimus, optandum, prodire aliquando Commentarium eruditi Viri in hoc volumen Recessuum. Agitaverat animo tale quid Goldastus, atque extant hodiè prima illius operis manuscripta ac inedita rudimenta Francofurti ad Moenum apud privatos. Extant & breves notæ ac ineditæ Caspar. Bitscii, scriptæ ipsius Bergeri Camerae Assessoris manu, Spiræ, in Bibliotheca Bergeriana; sed in totum Codicem hætenus typis descriptum, nihil prodiit, Nuper tamen Anton. Gunth. Fritschius tale quid pollicitus est. Quod quale futurum sit dies docebit. Nos hic pedem figimus.

F I N I S.

X 2615924

Vb 17

I.
Q. B. V. D. T. O. M.
DISSERTATIONEM
JURIS PUBLICI,
De
**IMPERII RE-
CESSIBUS,**
von
Reichs = Abschieden / 161
Publicè disputandam proponit
Titel Bernhard Lib. Baro von Stein.
PRÆSIDE
ERICO MAURITIO, U. J. D.
& Prof. Publ.
In Auditorio Jctorum
Add. Maji,
Horis matutin.

Recusa JENÆ
GEORGII HEINRICI MÜLLERI,
ANNO M DC XCI,

1. 27

18

Sub 1664, 18

